

ΚΑΤΑΡΤΙΣΙΣ

«Τοῦτο δὲ καὶ εὐχόμεθα, τὴν ὑμῶν καταρτίσιν» (Β' Κορινθ. ιγ', 9)

Τεύχος 20όν ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2015

ΓΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΧΙΟΥ, ΦΑΡΩΝ & ΟΙΝΟΥΣΣΩΝ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟ ΔΕΛΤΙΟ
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΕΩΣ

ΧΙΟΣ

Ὁ μακαριστὸς Μητροπολίτης Χαλκίδος Νικόλαος Σελέντης φέρων ἀνά χειρὸς τὴν θαυματουργὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Τήνου.

Ἐπιστροφή ἀπὸ τὸ ἱερόν προσκύνημα τοῦ Μητροπολίτου Χαλκίδος Νικολάου (Σελέντη) ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα.

Αριθμ. Πρωτ. 133

ΛΟΓΟΣ ΚΑΤΗΧΗΤΗΡΙΟΣ
ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΝΑΡΞΕΙ
ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗΣ

+ Β Α Ρ Θ Ο Λ Ο Μ Α Ι Ο Σ
ΕΛΕΩΙ ΘΕΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ - ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ
ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ
ΠΑΝΤΙ ΤΩΙ ΠΛΗΡΩΜΑΤΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ,
ΧΑΡΙΣ ΕΙΗ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗ
ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΚΑΙ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ,
ΠΑΡ' ΗΜΩΝ ΔΕ ΕΥΧΗ, ΕΥΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΣΥΤΧΩΡΗΣΙΣ

«Τὸ στάδιον τῶν ἀρετῶν ἠνέφκται· οἱ βουλόμενοι ἀθλῆσαι εἰσέλθετε»
(στιχηρὸν ἰδιόμελον τοῦ Τριωδίου, Κυριακὴ τῆς Τυρινῆς).

Ἀδελφοὶ καὶ Τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐγκεντρίζει ἡμᾶς εἰς τὸ σῶμά Του καὶ μᾶς καλεῖ νὰ γίνωμεν ἅγιοι «ὅτι ἐγώ», λέγει, «ἅγιός εἰμι» (Α' Πέτρ. α', 16). Ἐπιθυμεῖ ὁ Πλάστης μας νὰ ἔχωμεν κοινωνίαν μαζί Του καὶ νὰ γευθῶμεν τῆς χάριτός Του, νὰ μετάσχωμεν δηλαδὴ τῆς ἀγιότητός Του. Ἡ κοινωνία μὲ τὸν Θεὸν εἶναι ζωὴ μετανοίας καὶ ἀγιότητος, ἡ δὲ ἀπομάκρυνσις ἐξ Αὐτοῦ, ἡ ἁμαρτία, ταυτίζεται ἀπὸ τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὴν «κακίαν τῆς καρδίας». Ἡ «ἁμαρτία οὐκ ἔστι τῆς φύσεως, ἀλλὰ τῆς κακῆς προαιρέσεως» (Θεοδωρήτου Κύρου, Διάλογος Α'-Immutabilis, P.G. 83, 40D) ἢ τοῦ κακοῦ πνεύματος καὶ «οὐδεὶς πίστιν ἐπαγγελλόμενος ἁμαρτάνει», κατὰ τὸν Θεοφόρον Ἰγνάτιον.

Ἡ ἀγιότης εἶναι ιδιότης τοῦ Κυρίου, ὁ Ὅποιος εἶναι ὁ «προσφέρων καὶ προσφερόμενος καὶ προσδεχόμενος καὶ διαδιδόμενος». Ὁ κατὰ χάριν ἱερουργὸς τοῦ Μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας προσφέρει εἰς τοὺς πιστοὺς «τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις», Σῶμα καὶ Αἷμα Χριστοῦ, καὶ λαμβάνει ἀμέσως παρὰ τοῦ πληρώματος τῶν Ὁρθοδόξων τὴν ἀπόκρισιν εἰς τὴν προσφορὰν ὅτι: «εἰς ἅγιος, εἰς Κύριος, Ἰησοῦς Χριστός, εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρός», ὁ «ἐσθιόμενος καὶ μηδέποτε δαπανώμενος, ἀλλὰ τοὺς μετέχοντας ἀγιάζων».

Εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἐπιτύχη τὸ «καθ' ὁμοίωσιν» μὲ τὸν Θεόν, διὰ τὸ ὅποιον ἐδημιουργήθη, τὴν ἀγιότητα δηλαδὴ, ἡ ἀποβλέ-

πουσα αποκλειστικῶς καὶ μόνον εἰς τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου Μία, Ἁγία, Καθολικὴ καὶ Αποστολικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία «θεοπρεπῶς ἐδογματίσει» μίαν περίοδον τοῦ ἔτους ὡς περίοδον ἰδιαίτερας προσευχῆς καὶ δεήσεως πρὸς κατευνασμὸν τῶν παθῶν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος.

Ἡ περίοδος αὕτη εἶναι ἡ ἀρχομένη ἀπὸ τῆς αὐριον σωτήριος προετοιμασία διὰ τὸ «Πάσχα τὸ μέγα καὶ ἱερώτατον Χριστοῦ». Εἶναι ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλῃ Τεσσαρακοστή, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ βιώσωμεν «δέησιν προσάγοντες καὶ ἀφείσιν αἰτοῦντες», ὥστε νὰ γευθῶμεν ἀληθῶς τὸ Πάσχα «μετὰ πάντων τῶν Ἁγίων», γινόμενοι «ἅγιοι», διὰ τῆς ὁμολογίας ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ὅτι εἴμεθα «σκευὴ κεραμέως» συνθλιβόμενα ὑπὸ τοῦ πονηροῦ καθ' ἡμέραν, «πίπτοντες καὶ ἀνιστάμενοι». Νὰ ὁμολογήσωμεν δηλαδὴ τὴν ἀνθρωπίνην ἀτέλειαν καὶ ἀδυναμίαν μας καὶ τὴν ἐνώπιον Θεοῦ μηδαμινότητά μας, μετανοοῦντες καὶ ἐπαναλαμβάνοντες ἐν ἐσπέρᾳ καὶ πρωὶ καὶ μεσημβρία καὶ ἐν παντὶ καιρῷ καὶ πάσῃ ὥρᾳ, καίτοι «ἅγιοι» διὰ τοῦ βαπτίσματος, ὅτι «εἰς Ἄγιος, εἰς Κύριος, Ἰησοῦς Χριστός, εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς».

Καλοῦμεν, λοιπόν, πάντας τοὺς Ὁρθοδόξους πιστοὺς, κληρικοὺς, μοναχοὺς καὶ μοναχάς, ἀδελφοὶ καὶ τέκνα, νὰ μεταβάλωμεν τὴν ζωὴν μας, πάντοτε μὲν, ἰδιαίτερος δὲ κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλῃς Τεσσαρακοστῆς, εἰς ἀγαπητικὴν πρὸς τὸν πλησίον προσπάθειαν προπαρασκευῆς διὰ τὴν μετοχὴν ἐκτυπώτερον ἀπὸ τοῦδε εἰς τὴν ἀνέσπερον Βασιλείαν τοῦ Κυρίου, τὸ «καινὸν Πάσχα». Προσκαλοῦμεν τοὺς πάντας εἰς ζωὴν ἀγιότητος καὶ πνευματικοῦ ἀγῶνος διὰ νὰ χαρισθῆ εἰς τὸν κόσμον καὶ εἰς ἡμᾶς ὡς «δόσις ἀγαθῆ» καὶ ὡς «δῶρημα τέλειον» ἢ δυνατότης τῆς ὑπερβάσεως τῆς ἁμαρτίας, διότι «πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ Θεοῦ ἁμαρτίαν οὐ ποιεῖ [...] καὶ οὐ δύναται ἁμαρτάνειν, ὅτι ἐκ τοῦ Θεοῦ γεγέννηται» (Α' Ἰωάν. γ', 9-10).

Ἄς εἰσέλθωμεν, λοιπόν, μὲ ὄλην τὴν ψυχὴν μας, μὴ σκυθρωπάζοντες, ἀλλὰ χαίροντες καὶ ἀγαλλόμενοι, εἰς τὸ πνευματικὸν τοῦτο στάδιον τῶν ἀρετῶν καὶ ἄς καθοπλισθῶμεν «ἀγάπης τὴν λαμπρότητα, προσευχῆς τὴν ἀστραπὴν, ἀγνείας τὴν καθαρότητα, εὐανδρίας τὴν ἰσχύν», καὶ ἄς συνοδοιπορήσωμεν μὲ τὸν Κύριον, δεόμενοι Αὐτοῦ νὰ μὴ «παρίδη ἡμᾶς κινδυνεύοντας τὴν ἀπ' Αὐτοῦ διάστασιν» (Δοξαστικὸν τῆς Σταυροπροσκυνήσεως), ἀλλὰ νὰ μᾶς ἀξιῶσῃ «ὅπως λαμπροφόροι προφθάσωμεν εἰς τὴν ἁγίαν καὶ τριήμερον Ἀνάστασιν, τὴν καταλάμπουσαν ἀφθαρσίαν τῷ κόσμῳ» (ποίημα Θεοδώρου, ἀκολουθία Δευτέρας Α' Ἐβδομάδος Νηστειῶν).

Αδελφοί καὶ τέκνα ἐν Χριστῷ,

Ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλη Τεσσαρακοστή εἶναι ὡς περίοδος προετοιμασίας καὶ μετανοίας φωνή τῆς συνειδήσεώς μας, ἡ ὁποία, ἐσωτερικὴ καὶ ἀνέκφραστος, εἶναι προσωπικὴ κρίσις. Ὅταν μᾶς εὐρίσκη σφάλλοντας διαμαρτύρεται ἐντονώτατα, καθότι «οὐδὲν αὐτῆς βιαιότερον ἐν κόσμῳ», κατὰ τὸν βιωματικὸν κήρυκα τῆς μετανοίας Ἁγίου Ἀνδρέαν Κρήτης. Ὅθεν, πρέπει νὰ εἰρηνεύῃ μὲ τὴν συνείδησίν του ἕκαστος, διὰ τῆς μετανοίας, ὥστε «ἐν τῷ πυρὶ τῆς συνειδήσεως νὰ προσφέρωμεν μυστικὴν ὀλοκάρπωσιν», θυσιάζοντες τὰ πάθη μας καὶ προσφέροντες αὐτὰ θυσίαν ἀγάπης πρὸς τὸν συνάνθρωπον, ὅπως ὁ Κύριος ἑαυτὸν ὑπὲρ «τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς καὶ σωτηρίας». Τότε μόνον θὰ ἀνατείλῃ καὶ δι' ἡμᾶς ἐκ τοῦ τάφου ἡ συγγνώμη καὶ θὰ ζήσωμεν ὡς ἀνθρωπότης ἐν ἀλληλοσεβασμῷ καὶ ἀγάπῃ μακρὰν τῶν ὁσων βλέπομεν κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας φρικτῶν ἐγκλημάτων νὰ πλήττουν τὴν οἰκουμένην ἅπασαν. Εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον ἔχομεν συμμάχους καὶ πρεσβευτὰς πάντας τοὺς Ἁγίους καὶ μάλιστα τὴν Παναγίαν Μητέρα τοῦ Κυρίου μας, τὴν διὰ τῶν ἱκεσιῶν τῆς ὡς ἄλλος λουτήρ «ἐκπλύνουσαν συνείδησιν».

Ὅθεν, προτρεπόμεθα καὶ παρακαλοῦμεν, ὡς πνευματικὸς Πατήρ τῶν ἀνὰ τὴν οἰκουμένην Ὁρθοδόξων πιστῶν μας, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους, νὰ δράμωμεν μετὰ σπουδῆς εἰς τὸ ἀπὸ τῆς αὐρίου ἀρχόμενον στάδιον τῶν ἀρετῶν, «μὴ ἄτοπα λογιζόμενοι, μὴ παράνομα πράττοντες», ἀλλὰ πορευόμενοι ἐν Χάριτι νὰ ἐκπλύνωμεν τὰς συνειδήσεις «γνώμη ἀγαθῆ» διὰ τῆς μετανοίας, ἔχοντες τὴν βεβαιότητα ὅτι οἱ οὐρανοὶ καὶ ἡ γῆ καὶ πάντα «τὰ ὄρατὰ καὶ ἀόρατα» θὰ καταυγασθοῦν ἐν τέλει ὑπὸ τοῦ φωτός τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου.

Ἡμεῖς δέ, «πρὸ τῶν θυρῶν τοῦ Ναοῦ τοῦ Κυρίου» ἰστάμενοι, ἐὰν ἀξίως πολιτευθῶμεν, θὰ περιβληθῶμεν χιτῶνα φωτεινὸν μιμήσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ θὰ ἀξιωθῶμεν τοῦ «καινοῦ πόματος» ἐκ τῆς Πηγῆς τῆς ἀφθαρσίας, γευόμενοι τῆς χαρᾶς τοῦ ὀλβίου τάφου τοῦ Κυρίου καὶ συνωθούμενοι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ «ἕως τῶν κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου», ἐν τόπῳ ὅπου «τὰ φοβερὰ τελεσιουργεῖται». Γένοιτο.

Ἁγία καὶ Μεγάλη Τεσσαρακοστή, βιε'
† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως Βαρθολομαῖος
διάπυρος πρὸς Θεὸν εὐχέτης πάντων ὑμῶν

* * *

Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ

*

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Χίου, Ψαρῶν καὶ Οἴνουσσῶν κ. Μάρκου.

Εἶναι τὰ ἰδανικά, οἱ στόχοι πού ἐτέθησαν στήν ἐκπαίδευση τῶν Βυζαντινῶν, θέμα μέ τό ὅποιο θά ἀσχοληθοῦμε. Χρησιμοποιοῦμε τόν ὄρο παιδεία, ἄν καί περιοριζόμαστε στό ἐκπαιδευτικό σύστημα τοῦ Βυζαντίου ἔπειδή ὁμοίως αὐτό ἔδινε πέρα ἀπό γνώσεις καί τίς βάσεις γιά τή δημιουργία ἑνός πολιτισμοῦ, τοῦ σπουδαιότερου κατ' ἐμέ, μποροῦμε νά μιλήσουμε γιά παιδεία, δηλαδή γιά φαινόμενο συνθετότερο τοῦ ὅλου πολιτισμοῦ.

Ἡ μελέτη τοῦ φαινομένου παρουσιάζει σημαντικές δυσκολίες καί γιατί ἡ ἐκπαίδευση ποτέ δέν ἦταν ὀργανωμένη κατά τά σημερινά πρότυπα καί γιατί ἡ ἔκταση τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας ποτέ δέν εἶχε τά ἴδια ὅρια.

Κοινός παρονομαστής ὁμοίως σέ ὅλες τίς περιόδους ἦταν ἡ ἐπιδίωξη τῶν Βυζαντινῶν νά μορφώσουν τά παιδιά τους ἐν παιδείᾳ καί νοθεσία Κυρίου κατά τόν Ἀπόστολο Παῦλο. Σέ δεύτερη μοῖρα τοποθετήθηκε ἡ διδασκαλία τῆς κλασσικῆς παιδείας τήν ὅποια ὑποστήριζαν μεγάλοι ἐκκλησιαστικοί ἄνδρες ὅπως ὁ Ωριγένης, ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος καί ὁ Μέγας Βασίλειος στόν περίφημο λόγο του πρὸς τοὺς νέους, «ὅπως ἂν ἐξ ἑλληνικῶν ὠφελοῖντο λόγων», κ.ἄ. Ἡ κλασσικὴ παιδεία ὁμοίως, ὑπῆρξε περισσότερο ἀπαραίτητη προσφέροντας ὡς ὄργανο τῆς ἐκπαίδευσης τήν ἑλληνικὴ γλῶσσα. Τά συγγράμματα τῶν Ἑλλήνων μελετήθηκαν, διδάχθηκαν, ἀντιγράφηκαν καί διασώθηκαν κυρίως ὡς λόγος, τέχνη, τύπος, γραμματικὴ καί σύνταξη. Ἡ συστηματικὴ ὑποστήριξη τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν ἀρχίζει τόν ΙΑ' αἰῶνα, χωρὶς ὁμοίως ποτέ νά ἐγκαταλείπεται ἡ χριστιανικὴ γραμμὴ τῆς παιδείας.

Μολονότι δέν ὑπῆρχε πάντοτε ἐπίσημη κρατικὴ ὀργάνωση, οἱ Βυζαντινοὶ μποροῦσαν νά παρακολουθήσουν τρεῖς κύκλους σπουδῶν.

Ἡ στοιχειώδης ἐκπαίδευση ἀπλώνεται σέ ὅλη τήν ἐπικράτεια χωρὶς ὁμοίως νά ἀνήκει στήν φροντίδα τοῦ κράτους. Ἡ ὀνομασία αὐτῆς τῆς βαθμίδας ποικίλλει ἀνάλογα μέ τίς πηγές. Ὁ Στέφανος ὁ νέος, Μιχαήλ ὁ Σύγκελλος, ὁ Θεόδωρος Στουδίτης καί ὁ Δαβίδ Μυ-

τιλήνης τήν ὀνόμαζαν προπαίδεια, ἐνῶ ὁ Νικόλαος Στουδίτης προπαίδεια τῶν μαθημάτων. Ὁ Θεόδωρος Στουδίτης ἄλλωστε χρησιμοποιοῦν καί τόν ὄρο εἰσαγωγικά καί στοιχειώδεις τῶν μαθημάτων τέχναι. Σέ ἀντίθεση μέ τή μέση, ὑψηλότερα μαθήματα, βρίσκουμε τόν ὄρο γράμματα ἢ πεζά γράμματα. Ὁ συνηθέστερος ὁμως εἶναι ἱερά γράμματα.

Γιά τήν ἡλικία πού οἱ Βυζαντινόπαιδες ἀρχίζαν νά μεταβαίνουν στό σχολεῖο δέν ὑπάρχει ἀκριβής ἀπάντηση λόγω ἀπουσίας σχετικοῦ νόμου. Καθοριζόταν ἀπό τίς γνώμες τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καί τῶν γονέων. Ὁ Μέγας Βασίλειος ἀκολουθώντας τά φιλοσοφικά διδάγματα τοῦ Πλάτωνα καί τοῦ Ἀριστοτέλη συνιστᾷ τό ἑβδόμο ἔτος ὅποτε ἀρχίζει νά ἀναπτύσσεται ἡ διάνοια. Οἱ περισσότερες πληροφορίες ὁμως θέτουν ὡς *terminus ante quem* τό 6^ο ἔτος καί ὡς *terminus post quem* τό 9^ο ἔτος.

Σύμφωνα μέ τήν πολυσέβαστη καί ἀγαπητή μου καθηγήτρια στό Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν Αἰκατερίνη Χριστοφιλοπούλου, χῶρος στοιχειώδους παιδείας ἦταν τά μοναστήρια πού παρεῖχαν δωρεάν μόρφωση στά παιδιά τῶν κοντινῶν οικισμῶν. Οἱ διδάσκοντες ἦταν κυρίως κληρικοί χωρὶς νά ἀποκλείονται καί οἱ λαϊκοί. Ὁ Paul Lemerle χρησιμοποιοῦν γι' αὐτούς τήν ὀνομασία διδάσκαλοι ἢ παιδοτρίβαι ἢ παιδαγωγοί ἢ γραμματισταί.

Περιεχόμενο τῶν μαθημάτων ἦταν ἡ ἐκμάθηση ἀνάγνωσης καί γραφῆς. Τά πρῶτα κείμενα ἦταν τά ἱερά, κυρίως ἐκ τοῦ ψαλτήρος. Ἄν ὁ μαθητής προόδευε περισσότερο, τοῦ παρέχονταν καί ἄλλα βιβλία τῆς Ἁγίας Γραφῆς, τά πιό πρόσφορα γιά τήν ἐπίτευξη τοῦ καθιερωμένου σκοποῦ. Παράλληλα διδάσκονταν τό «ψηφίζειν», δηλαδή οἱ τέσσαρες πράξεις τῆς ἀριθμητικῆς, στοιχεῖα γραμματικῆς, μουσική, θρησκευτικά, ἱστορία καί μυθολογία.

Οἱ Βυζαντινοί δέν εἶχαν ἀσφαλῶς συγκεκριμένες παιδαγωγικές μεθόδους. Ὅμως οἱ βασικές παιδαγωγικές ἀρχές τῶν ἡμερῶν εἶναι εὖρημα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καί κυρίως Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας (πρωτεργάτες). Ὁ διδάσκων ἔπρεπε νά ἔχει διδακτική ἱκανότητα, νά προχωρεῖ ἀπό τά εὐκόλα στά δυσκολότερα, ἀπό τά γνωστά στά ἄγνωστα, νά μεταδίδει τίς νέες γνώσεις σέ μικρὴ ποσότητα καί ὄχι ἀθρόα, νά ἐπαναλαμβάνει τά διδαχθέντα, νά ἐπαναλαμβάνει σύμφωνα μέ τήν ἀντίληψη τοῦ μαθητή, ὄχι ὁμως ὅ,τι ὁ μαθητής θέ-

λει, αλλά ὅ,τι πρέπει καί γενικά νά καθιστᾶ τή διδασκαλία εὐχάριστη. Νά εἶναι σαφής, νά χρησιμοποιεῖ ἐποπτικά μέσα, νά μὴν ὀμιλεῖ γρήγορα, νά ἐλέγχει τήν προσοχή καί τήν κατανόηση τῶν μαθητῶν του. Τέλος, ἐπειδὴ ἀπώτερος σκοπός τῆς παιδείας ἦταν ἡ διάπλαση καλῶν χριστιανῶν καί χρηστῶν πολιτῶν, ἔπρεπε ὁ ἴδιος νά δίνει πρῶτος τό καλό παράδειγμα «ὡσπερ ἀρχέτυπος εἰκῶν πάντα ἔχουσα ἐν ἑαυτῷ τά καλά».

Τόν κανόνα τῆς χρυσῆς τομῆς χρησιμοποίησαν οἱ Βυζαντινοί καί στό πρόβλημα τῆς ποινῆς: Ἡ ἀμοιβή τοῦ καλοῦ καί ἡ τιμωρία τοῦ κακοῦ. Ενδιαφέρον παρουσιάζει ἡ πρωτοποριακή καί τεκμηριωμένη θέση τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ὅτι ἡ σωματική ποινή ἀμβλύνει τό συναίσθημα καί ὀδηγεῖ στήν ἀναισθησία, ἐπειδὴ μέ τόν καιρό ὁ μαθητής τή συνηθίζει καί τήν περιφρονεῖ.

Φιλέορτοι ὅπως ἦταν οἱ Βυζαντινοί, διέκοπταν τά μαθήματα γιά νά τιμήσουν τήν μνήμη τῶν ἐορταζομένων Ἀγίων μέ σχολικές γιορτές ἢ ἄλλες μαθητικές ἐκδηλώσεις (Λήξις μαθημάτων). Σπουδαία σχολική γιορτή ἦταν τῶν Ἀγίων Νοταρίων τήν 25ῃ Ὀκτωβρίου. Κατ' αὐτή ἐλάμβαναν χώρα παρελάσεις, μεταμφιέσεις κ. ἄ., οἱ ὁποῖες ὁμως θεωρήθηκαν ὅτι δέν ταιριάζουν στή μαθητιῶσα νεολαία. Ἡ γιορτή καταργήθηκε καί καθιερώθηκε ἐπί Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ (11^{ος} αἰ.) ἀπό τόν λαμπρό καί σοφό ἐκεῖνο ἄνδρα, τόν Μητροπολίτη Εὐχαΐτων Ἰωάννη Μαυρόποδα, ὁ συνεορτασμός τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, οἱ ὁποῖοι μέ τήν ἀριότητα τῆς σοφίας - πληρότητα ἀρετῆς ὀρίστηκαν προστάτες τῆς παιδείας.

Ἡ μέση παιδεία - ἡ παιδεία - ἐγκύκλιος παιδευσίς - ἐγκύκλιος σοφία παρέχονταν στήν πρωτεύουσα καί ἦταν ἔργο τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας. Κυριότερες σχολές ἦταν τό Παιδευτήριον τῆς Διακονίσης, ἡ Σχολή τῶν Χαλκοπρατείων (κοντά στήν Ἁγία Σοφία), τό Σχολεῖον τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Σφυρακίου, ἡ Σχολή τοῦ Ἁγίου Πέτρου. Πληροφορίες γιά τίς σπουδές καταξιωμένων λογίων ἐπιτρέπουν τό συμπέρασμα ὅτι καί στά μεγάλα ἐπαρχιακά ἀστικά κέντρα ὑπῆρχαν δυνατότητες παιδευτικές σ' αὐτό τό επίπεδο, ἀλλά στούς μεταγενέστερους αἰῶνες (ὁ Ξιφιλίνος ἀπέκτησε μέση παιδεία στήν Τραπεζοῦντα).

Ἡ βαθμίδα αὐτή ἀρχίζε στά μέσα τῆς δεύτερης ἑπταετίας τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς καί ἔληγε στά μέσα τῆς ἐπομένης (ἀπό 11 ἕως 18

περίπου). Τό περιεχόμενό της ήταν καί ἡ ἱερά καί ἡ θύραθεν παιδεία, ἡ μελέτη τῶν θείων λογίων καί ἡ μέθεξις τῶν θύραθεν.

Τό πρῶτο μάθημα αὐτῆς τῆς βαθμίδας ἦταν ἡ γραμματική. Χρησιμοποιοῦσαν τά ἐγχειρίδια τοῦ Διονυσίου τοῦ Θρακός, τοὺς κανόνες τοῦ Θεοδοσίου, τοῦ Ἡρωδιανοῦ, τοῦ Γρηγόριου Κορίνθου (περί διαλέκτων, περί συντάξεως λόγου κ.λ.π. - πολύ καλή μελέτη Ἀθ. Κομίνης), τῆ γραμματικῆ τοῦ Γλυκῦ, Πλανοῦδη καί κυρίως τά πασίγνωστα βυζαντινά λεξικά.

Τμήμα τῆς Γραμματικῆς ἦταν ἡ σχεδोगραφία ἢ σχεδουργία ἢ τά σχέδη. Μέ τόν ὄρο αὐτό δηλώνονται δύο πράγματα: ἀφ' ἑνός ἡ τεχνολογία, ἐτυμολογία τῶν λέξεων καί ἡ ἐρμηνεία τῆς σημασίας τους μαζί μέ τήν ὀρθογραφία τους καί ἀφ' ἑτέρου ἡ τοποθέτησή τους ἔτσι ὥστε ἄλλο νόημα νά παρέχουν γραφόμενες καί ἄλλο ὀμιλούμενες.

Ἀμέσως μετά ἐρχόταν ἡ ποιητική. Κυρίως διδασκόταν ὁ Ὅμηρος. Εἶναι χαρακτηριστικό τό ὅτι οἱ Βυζαντινοί ἀποστήθιζαν στίχους (Ράνσιμαν: Συνέσιος (5^ο αἰ.) ὁ ἀνιψιός του μάθαινε κάθε μέρα 50 στίχους ἀπέξω. Ὁ Ψελλός μικρός γνώριζε ὅλη τήν Ἰλιάδα ἀπέξω), καί ἀκόμη ὅτι ἡ Ἄννα Κομνηνή 66 φορές στήν ἈΛΕΞΙΑΔΑ ἀναφέρει στίχους του χωρίς νά προσθέτει «τό ὀμηρικόν ἐκείνον»· ἦταν περιττό. Διδάσκονταν ἐπίσης ὁ Ἡσίοδος, ὁ Πίνδαρος, ὁ Ἀρχίλοχος κ.ἄ. ἐνώ ἀπό τοὺς ἴδιους τοὺς Βυζαντινοὺς ποιητές μεγάλη διάδοση εἶχαν τά ἔπη τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου. Μαζί μέ τά ποιητικά κείμενα, διδάσκονταν καί ἡ μετρική.

Στήν ἀνθολογία τῶν πεζῶν κειμένων κυριαρχεῖ ὁ Θουκυδίδης, Ξενοφῶν, Ἡρόδοτος, Πλούταρχος καί φυσικά οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας.

Παράλληλα ὑπῆρχε ἡ πολιτική καί ἐκκλησιαστική ἱστορία.

Σημαντικό μάθημα ἦταν ἡ ὀξυγραφία ἢ σημειογραφία, κάτι ἀντίστοιχο μέ τή σημερινή στενογραφία, ἡ ὁποία ἦταν πάρα πολύ χρήσιμη λόγω ἐλλείψεως ἐντύπων ἐκδόσεων ἀλλά καί ἐπειδή ὅσοι γνώριζαν αὐτή τήν τέχνη προσλαμβάνονταν εὐκολα ὡς γραμματεῖς σέ διάφορες ὑπηρεσίες, κατέγραφαν τοὺς ἀπό Ἄμβωνος λόγους κ.λπ.

Κυρίαρχη θέση στήν ἐγκύκλιο μόρφωση εἶχε ἡ ρητορική, χρησιμώτατη καί ὡς μάθηση καί ὡς τέχνη. Αὐτή ἔδινε τά ἐφόδια στοὺς ἐκκλησιαστικούς ἀνδρες γιά τήν διδασκαλία ἀπ' τόν ἄμβωνα

καί στους πολιτικούς γιά τίς διαπραγματεύσεις μέ διάφορους βαρβάρους λαούς. Τά διάφορα είδη του ρητορικού λόγου -συμβουλευτικό -δικανικό - πανηγυρικό - διδάσκονταν μέ τά προγυμνάσματα του Έρμογένους, του Αφθονίου καί αργότερα του Σιμοκάττου. Τά ρητορικά σχήματα μέ κείμενα του Δημοσθένη καί μέ ασκήσεις όρθής άπαγγελίας. Στην «περί συντάξεως του λόγου» πραγματεία του Μητροπολίτου Κορίνθου Γρηγορίου Πάρδου, πού έπιμελήθηκε ο Καθηγητής Αθ. Κομίνης, αναφέρονται οί κυριότεροι ρήτορες πού διδάσκονταν στό Βυζάντιο. Στους πανηγυρικούς λόγους πρότυπο είναι ο Γρηγόριος Θεολόγος, ο Μέγας Βασίλειος, ο Γρηγόριος Νύσσης, ο Παναθηναϊκός του Αριστείδου, ο Θεμίστιος, ο Προκόπιος Γάζης, ο Μ. Ψελλός κ.ά. Στους συμβουλευτικούς ο ιερός Χρυσόστομος, ο Μέγας Βασίλειος, Αριστείδης, Ισοκράτης, Δημοσθένης, Λιβάνιος, Χαρίκιος κ.ά. Εδώ συμπεριλάμβαναν καί τά κείμενα του Πλουτάρχου. Στους δικανικούς ο Δημοσθένης, Λυσίας, Λιβάνιος, Χορίκιος. Σύμφωνα μέ τήν ίδια μαρτυρία «τέλειο» καί «άριστοι άκρότατοι» ρητορικοί λόγοι θεωρούνται οί έξής τέσσαρες: ο περί Στεφάνου του Δημοσθένους, ο Παναθηναϊκός του Αριστείδου, ο Έπιτάφιος εις τόν Μ. Βασίλειον του Γρηγορίου του Θεολόγου καί ο λόγος εις τήν μητέρα του Μ. Ψελλού.

Έπιστέγασμα τής Μέσης Έκπαιδύσεως ήταν ή φιλοσοφία ή διαλεκτική μέ τήν όποία διδάσκονταν ή λογική, ή ήθική, ή δογματική καί ή μεταφυσική. Από τους φιλοσόφους παρουσιάζονται πάλι τά Αριστοτελικά καί Πλατωνικά συγγράμματα μέ τους έρμηνευτές τους Πρόκλο, Τάμβλιχο, Αλέξανδρο Αφροδισέα, Αμμώνιο καί Πορφύριο καί τά αντίστοιχα πατερικά. Ίσως διδάσκονταν ή Στωική καί Νεοπλατωνική φιλοσοφία, στους Παλαιολόγειους χρόνους, καί ή σχολαστική φιλοσοφία τής Δύσεως.

Στό μάθημα τής φιλοσοφίας ύπαγόταν τό μάθημα εκείνο πού οί Βυζαντινοί (Ιγνάτιος, Ζωναράς, Κομνηνή, Τζέτζης, Παχυμέρης) άναφέρουν μέ τήν όνομασία «μαθητική τετρακτύς» δηλ. άριθμητική, μουσική, γεωμετρία, άστρονομία, μέ τίς ύποδιαίρέσεις τους φυσική, γεωγραφία, φυσική ιστορία, ζωολογία, βοτανική, ιατρική μέ βοηθήματα τά κείμενα του Θεοφράστου, Διοσκουρίδου, Ίπποκράτους, Γαληνού.

Οί Βυζαντινόπαιδες πού παρακολουθούσαν τά έγκύκλια μαθήματα στην Κωνσταντινούπολη ύπολογίζονται σε 200-300. Διευ-

θунτής ήταν ο μαΐστωρ, ο οποίος κατά την Αικατερίνη Χριστοφιλοπούλου ήταν ο μοναδικός διδάσκαλος του Σχολείου. Μιά κατηγορία όμως μαθητών, οι πιο προχωρημένοι, οι οποίοι χαρακτηρίζονται στις επιστολές ως έκκριτοι ή έπιστατούντες, τον βοηθούσαν στην διδασκαλία.

Γύρω στο 940 άπαντά ο θεσμός του προκαθημένου των παιδευτηρίων, είδος έπόπτου των σχολείων τής πρωτεύουσας, γεγονός που συνιστά μορφή κρατικού έλέγχου ανάλογα με τό συγκεντρωτικό χαρακτήρα τής κυβερνητικής πολιτικής και ύποδηλώνει τή σημασία που παίρνουν τά σχολεία στην έξελισσόμενη κοινωνία τής Κωνσταντινουπόλεως.

Μετά τήν έγκύκλιο παιδεία ύπήρχε για τούς έκλεκτούς ή άνωτάτη ή πανεπιστημιακή. Αυτή ή βαθμίδα δέν ήταν έπαρκώς οργανωμένη. Περιλάμβανε όμως όλες τς έπιστήμες των όποιων τά αντικείμενα είχαν στοιχειωδώς διδαχθεί στο προηγούμενο στάδιο, αλλά τά εξέταζε λεπτομερώς και μέ μεθοδικότητα.

Μέ νομοθέτημα τό Φεβρουάριο του 425 αναδιοργανώθηκε ή άνώτατη παιδεία ή όποία μέχρι τότε παρεχόταν και δημοσίως και μέ έλεύθερη ιδιωτική διδασκαλία. Ο Θεοδόσιος ό Β' δέν κατήγγησε τήν ιδιωτική αλλά κατέστησε κρατική τήν παροχή τής δημόσιας παιδείας σέ άνώτατο επίπεδο. Για πρώτη φορά συνίσταται στην Κωνσταντινούπολη άνώτατο κρατικό εκπαιδευτικό ίδρυμα, τό «Πανδιδακτήριον». Περιλάμβανε 31 έδρες διδασκαλίας άπ' τς όποιες δέκα για τήν έλληνική γραμματική και ισάριθμες για τή λατινική, πέντε για τήν έλληνική ρητορική και τρεις για τήν λατινική, μία για τήν φιλοσοφία και δύο για τήν έπιστήμη του δικαίου. Ο πλεονάζων κατά τι άριθμός των έδρών τής έλληνικής έναντι τής λατινικής είναι χαρακτηριστικό των τάσεων τής έποχής.

Πολύ νωρίς (ε' αι.) ιδρύεται και ή Πατριαρχική Σχολή. Οί δύο σχολές μέ τά παραρτήματά τους προχωρούν παράλληλα και ύπηρετούν τς άνάγκες τής Έκκλησίας και τής Πολιτείας, των όποιων τς άπόψεις έκφράζουν και άπ' τς όποιες συντηρούνται.

Άπ' αυτές θά άποφοιτήσουν σημαντικοί άνδρες που θά συγράψουν χρήσιμα και έγκυκλοπαιδικά έργα και θά έπηρεάσουν κυρίως τήν έποχή τους.

Πέρα από τήν Κωνσταντινούπολη, πνευματικά κέντρα τοῦ Βυζαντίου ὑπήρξαν ἡ Ἀλεξάνδρεια, ἡ Παγόπολις, ἡ Γάζα (ρητορική καί φιλολογική Σχολή), ἡ Βηρυτός (νομική), ἡ Ἐδεσσα, ἡ Ἀντιόχεια τῆς Συρίας, ἡ Καισάρεια, ἡ Πέργαμος καί ἡ Ἀθήνα.

Ἀξιόλογη εἶναι ἡ ἴδρυση τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Μαγναύρας πού ἴδρυσε ὁ καῖσαρ Βάρδας. Διατηρήθηκε ὡς τήν ἐποχή τοῦ Κωνσταντίνου Ζ' μέ τίς ἴδιες 4 ἔδρες (φιλοσοφία, ρητορική - γραμματική, γεωμετρία, ἀστρονομία), μέ τήν ἴδια ὀργάνωση καί διευθυντή τόν καθηγητή τῆς φιλοσοφίας.

Τόν ΙΑ' αἰ. ὁ Κωνσταντῖνος Θ' ὁ Μονομάχος, μέ παρότρυνση σοφῶν ἀνδρῶν ἀνακαινίζει τό Πανεπιστήμιο Κωνσταντινουπόλεως. Στή Φιλοσοφική Σχολή πού διευθύνει ὁ Μιχαήλ Ψελλός δίνεται ὠθησις στή φιλοσοφική σκέψη τοῦ Βυζαντίου καί στήν ὁποία δίδαξε ὁ Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Εὐστάθιος, ἕνας ἀπό τοὺς καλύτερους σχολιαστῆς τοῦ Ὁμήρου ὄλων τῶν αἰῶνων.

Ἡ κρατική παράλειψη γιά παροχή νομικῆς βοήθειας ψέγεται ἀπό τόν Μονομάχο, ὁ ὁποῖος στά κυβερνητικά του μέτρα περιέλαβε τήν ἴδρυση τοῦ Διδασκαλείου τῶν νόμων. Ἡ Σχολή ἐγκαταστάθηκε στό συγκρότημα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Τροπαιοφόρου τοῦ εὐαγοῦς οἴκου τῶν Μαγγάνων, ἀπ' ὅπου καί τά χρήματα γιά τή λειτουργία του. Γιά τήν διδασκαλία προβλέπεται νομοφύλαξ διδάσκαλος καί βιβλιοθήκη μέ ἰδιαίτερο βιβλιοφύλακα. Ἡ σημασία τῆς σχολῆς φαίνεται ἀπό τό γεγονός ὅτι ὁ νομοφύλαξ εἶχε ἰδιαίτερα αὐλικά προνόμια, ὅπως ἡ ἔνταξή του στά μέλη τῆς συγκλήτου σέ ὑψηλή βαθμίδα καί ὁ ὑψηλός ἐτήσιος μισθός τεσσάρων λίτρων χρυσοῦ (173 χρυσές λίρες Ἀγγλίας), πολύτιμα ὑφάσματα καί ἄλλα δῶρα, ἐνώ οἱ ἀμοιβῆς τῶν διδασκόντων στό Βυζάντιο ἦταν ὅπως πάντοτε πενιχρότατες παρά τίς μεγάλες ἀπαιτήσεις τῶν χορηγῶν τῆς παιδείας.

Τό κείμενο τῆς Νεαρᾶς πού ἀναφέρεται στήν ἴδρυση καί λειτουργία αὐτῆς τῆς Σχολῆς εἶναι ἐκπληκτικό. Κατοχυρώνει τήν δωρεάν παιδεία καί ἀπαγορεύει τίς κοινωνικές διακρίσεις εἰς βάρος τῶν φοιτητῶν. Ὁ νομοφύλαξ σέ ἀντιστάθμισμα τῶν πλουσίων παροχῶν ὤφειλε νά παρέχει ὑψηλῆς στάθμης διδασκαλία, νά μελετᾷ ἀκόμη καί τή νύκτα καί νά ἐρμηνεύει συνεχῶς τίς ἐρωτήσεις τῶν φοιτητῶν μέ περιορισμένες ἡμέρες ἀργίας. Νά γνωρίζει λατινικά σέ ἐπίπεδο πού νά κατανοεῖ τή δυσχερῆ νομική γλώσσα. Ἡ Σχολή αὐτή δέν εἶχε

τό θεωρητικό χαρακτήρα μιᾶς πανεπιστημιακῆς Σχολῆς, ἀλλὰ ἐπρόκειτο γιά σχολή διοικήσεως γιά ἱκανοποίηση πρακτικῶν σκοπῶν, τῆ στελέχωση κρατικῶν ὑπηρεσιῶν, κατάρτιση συμβολαιογράφων καί δικηγόρων, τῶν ὁποίων τίς ἐπιτυχεῖς σπουδές θά πιστοποιοῦσε ὁ νομοφύλαξ. Τό κείμενο αὐτῆς τῆς Νεαρᾶς εἶναι ἔργο τοῦ Ἰωάννου Μαυρόποδος, σοφοῦ, χρόνια καθηγητοῦ, μέ πνεῦμα νεωτερικό καί ἀνήσυχο, πού τελείωσε τή σταδιοδρομία του ὡς Μητροπολίτου Εὐχαϊτῶν.

Μετά τήν ἄλωση τῆς Πόλης (1204) ἡ μεταφορά τοῦ κέντρου τῆς αὐτοκρατορίας προκαλεῖ τήν ἴδρυση φιλοσοφικῆς Σχολῆς στή Νίκαια, μέ ἐξέχοντες καθηγητές.

Τέλος, ἐπί Μανουήλ Β' Παλαιολόγου ἰδρύθηκε τό τελευταῖο Πανεπιστήμιο τοῦ Βυζαντίου «Καθολικόν Μουσεῖον», ὅπου δίδαξαν ὁ Γεώργιος Σχολάριος καί ὁ Ἰωάννης Ἀργυρόπουλος, πού εἶχαν πρωτότερα διδάξει στό Πανεπιστήμιο τῆς Πάδουας.

Τά ὄρια τοῦ χρόνου μᾶς ὑποχρέωσαν νά δώσουμε μ' αὐτές τίς λίγες μόνο γραμμές ἕνα σχέδιο τοῦ παιδευτικοῦ βυζαντινοῦ συστήματος. Τῆς ἐκπαίδευσης, πού μόρφωσε τόν πληθυσμό τῆς μεγάλης Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, ἡ ὁποία πάνω ἀπό χίλια χρόνια ἀντιμετωπίζοντας τοὺς ποικιλῶνιμους βαρβάρους ὠδήγησε μεγάλο μέρος τους στόν χριστιανισμό καί τόν πολιτισμό καί διέσωσε τήν πνευματική κληρονομία τοῦ ἀρχαίου ἑλληνορρωμαϊκοῦ κόσμου.

Εἶναι ἡ ἐκπαίδευση πού συντέλεσε στή δημιουργία τοῦ πολιτισμοῦ, ὁ ὁποῖος συνέζευξε τήν ἐκφραση τοῦ ὠραίου πού δίνει ὁ κλασσικός ἑλληνισμός καί τήν ἐκφραση τοῦ ὑψηλοῦ πού ἀποτελεῖ τήν οὐσία τῆς Χριστιανικῆς Ἀλήθειας, ὥστε νά παρουσιάσει ὅ,τι μοναδικό στήν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος, τήν ἐκφραση τοῦ ὑ π έ ρ ο χ ο υ.

ΜΗΝΥΜΑ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ
ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΟΡΤΑΣΜΟ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΙΕΡΑΡΧΩΝ
(30 Ιανουαρίου 2015)

*Πρός τούς Μαθητές και τίς Μαθήτριες
ὄλων τῶν ἑλληνικῶν Σχολείων*

Αγαπητά μας παιδιά,

Στήν Ἐορτή τῶν Τριῶν Ἁγίων Ἱεραρχῶν τιμοῦμε τοὺς ἐξαιρετοὺς πνευματικούς Ὁδηγούς, οἱ ὁποῖοι προποροῦνται στήν ἐξερεύνηση καί στήν κατανόηση τῶν πραγμάτων τῆς ζωῆς, μέ ἐφόδια τήν σοφία καί τήν ἀγιότητα.

Οἱ Τρεῖς Ἅγιοι Ἱεράρχες, ὁ Βασίλειος ὁ Μέγας, ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος καί ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, παραμένουν λαμπρά οἰκουμενικά παραδείγματα εὐσεβῶν Ἐπιστημόνων καί ὑπευθύνων Πνευματικῶν Πατέρων, ἐκπροσωπώντας ὡς μέγιστοι Φωστήρες τὸ πάθος, τὸ δέος, τήν ἔρευνα, τήν μεθοδικότητα καί τήν χαρὰ τῆς μελέτης, στοιχεῖα τὰ ὁποῖα συνθέτουν τίς προϋποθέσεις τοῦ φωτισμοῦ καί τῆς ἀναστάσεως τῆς ψυχῆς.

Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχες, μέ τὸ κατόρθωμα τῆς ἀρετῆς τῆς ζωῆς τους, εἶναι οἱ Δάσκαλοι πού ἐμπνέουν συμπεριφορές ἀντίστοιχες γιά τήν ἔρευνα καί τήν γνώση, ὥστε μέ πλουσιώτερο ἐσωτερικό κόσμο, νά διεκδικήσετε καί μαζί μέ ἐσῶς ὄλοι μας, ἀνώτερα νοήματα καί ἀκλόνητες συνθῆκες ὑπάρξεως στήν ζωή, διότι κοινός στηριγμός εἶναι ἡ Ἀλήθεια.

Οἱ τιμώμενοι σήμερα Τρεῖς Ἱεράρχες, στήν κοινή μας συνείδηση, εἶναι οἱ κατ' ἐξοχήν Προστάτες τῆς Παιδείας καί τῆς Ἐπιστήμης, οἱ ὁποῖοι ἀνέδειξαν τήν πολιτισμική ἀξία τῆς φιλοσοφικῆς γνώσης καί τῆς ἀποκεκαλυμμένης Εὐαγγελικῆς Ἀλήθειας, διότι ὡς δημιουργικοὶ Παιδαγωγοὶ μετέβαλαν τίς συνθῆκες πού κλήθηκαν νά ἀντιμετωπίσουν καί μέ τήν ζοὴν τους νοηματοδότησαν τὸ ἐπίπεδο τοῦ νοήματος τῆς Παιδείας.

«*Εἶναι ὠραῖος ὁ νοῦς, ὁ γεμάτος ἀπό γνώση, διότι γνώση εἶναι συμπυκνωμένης σοφίας σκέψεις πολλῶν*», οἱ ὁποῖες σέ ὀδηγοῦν στήν Ἀλήθεια ὄχι διότι ἔμαθες πολλά, ἀλλά διότι ἀναγεννήθηκες, ἀπέκτησες ἐσωτερικὲς βεβαιότητες, ἀγάπησες τήν Ἐλευθερία καί ἔζησες τήν Ἀλήθεια.

Αγαπητά μας παιδιά,

Ἡ Ἐκκλησία μας, ὀρθόδοξα καί ὀρθόπρακτα, τιμᾷ, μελετᾷ, σέβεται, ἐμπνέεται καί προβάλλει τήν κρυστάλλινη χριστιανικὴ πίστη, τήν ἠθικὴ ἀρετὴ καί τήν ἐπιστημονικὴ καταξίωση τῶν Τριῶν Ἁγίων Ἱεραρχῶν καί εὐχόμεστε ὡς ὑπεύθυνοι πνευματικοὶ σας Πατέρες, νά ἀκολουθήσετε τὰ βήματά Τους, ὥστε ὡς γνήσιοι φορεῖς τοῦ Πνεύματος τῆς ἐλεύθερης ἀναζητήσεως τῆς Ἀλήθειας νά γίνετε καί σεῖς, ἡ ἐλπίδα τοῦ Γένους μας, μακριὰ ἀπὸ μονομέρειες, συνθέτοντας ἀντιθέσεις, κατὰ τὸ παράδειγμά Τους, μέ τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ, φῶς γιά ὄλη τὴν Οἰκουμένη.

Μέ πατρικὴ ἀγάπη καί θερμὲς εὐχές

Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ

ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΔΙΑΡΚΟΥΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

ΜΗΝΥΜΑ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΟΡΤΑΣΜΟ

ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΙΕΡΑΡΧΩΝ

(30 Ιανουαρίου 2015)

Πρός τούς Εκπαιδευτικούς όλων των βαθμίδων

Αγαπητοί μας Εκπαιδευτικοί,

Η εορτή των Τριών Ιεραρχών, Βασιλείου του Μεγάλου, Γρηγορίου του Θεολόγου και Ιωάννου του Χρυσοστόμου είναι εορτή της Έλληνορθοδόξου Παιδείας. Είναι ευκαιρία για όλους να αναλογισθούμε τις ευθύνες μας απέναντι στους νέους και στις νέες μας. Είναι καλή αφορμή για να προβληματισθούμε ποιοό πρέπει να είναι τό περιεχόμενο της Παιδείας, ώστε να μορφώνουμε Ανθρώπους, να διαμορφώνουμε χαρακτήρες, να προσφέρουμε στην κοινωνία πρόσωπα και όχι άτομα, συνειδητούς πολίτες και όχι έγωπαθείς και ύλιστές καταναλωτές.

Οί Τρεις Μέγιστοι Φωστήρες της Τρισηλίου Θεότητος άσχολήθηκαν συστηματικά μέ τά θέματα της μορφώσεως και της παιδαγωγίας τών νέων. Ο Μέγας Βασίλειος στό κείμενό του «Πρός τούς Νέους, όπως άν έξ Έλληνικών ώφελοΐντο λόγων», προτείνει στους Χριστιανούς να διδάσκονται ό,τι άγαθό ύπάρχει στα άρχαιοελληνικά κείμενα, αλλά να άποφεύγουν τις θρησκευτικές δοξασίες πού περιλαμβάνονται σ' αυτά. Ο Επίσκοπος της Καισαρείας μέ τό τεράστιο φιλανθρωπικό έργο δείχνει σεβασμό προς την κλασική παιδεία, της όποίας ήταν μέτοχος, αλλά παραλλήλως καλεί τούς νέους να είναι επιλεκτικοί και να άπορρίπτουν ότιδήποτε τούς άπομακρύνει από την άρετή.

Ο Άγιος Γρηγόριος ό Θεολόγος στόν Επιτάφιο προς τόν Μέγα Βασίλειο, πνευματικό άδελφό του, έκφράζει την άγάπη του και την εκτίμησή του προς την «θύραθεν παιδεία», δηλαδή προς την κλασική γραμματεία τών προγόνων μας και τονίζει: «Νομίζω ότι έχει γίνει παραδεκτό άπ' όλους τούς συνετούς ανθρώπους ότι ή παιδεία είναι τό πρώτο άπό τά άγαθά πού έχουμε. Και όχι μόνον ή Χριστιανική, πού είναι ή έκλεκτότερη και έπιδιώκει τή σωτηρία και τό κάλλος τών θείων πραγμάτων, τά όποία μόνον μέ τόν νοϋ συλλαμβάνονται ... Αλλά και ή έξωχριστιανική παιδεία. ... Από αυτά πού μäs προσφέρει ή έξωχριστιανική παιδεία παραδεχθήκαμε ό,τι είναι χρήσιμο στην

έρευνα και στίς θεωρητικές αναζητήσεις, ενώ αποκρούσαμε κάθε τί που οδηγεί στην ειδωλολατρία, στην πλάνη και στο βάθος της καταστροφής. Μάλιστα, από την έξωχριστιανική παιδεία έχουμε ωφεληθεί στην ευσέβεια και στη λατρεία του Θεού, γιατί γνωρίσαμε καλά τό ανώτερο από τό χειρότερο και έχουμε κάνει δύναμη της διδασκαλίας μας τίς αδυναμίες εκείνης». ¹

Ο Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος θεωρείται σήμερα από κορυφαίους καθηγητές Παιδαγωγικής ελληνικών, ευρωπαϊκών και αμερικανικών πανεπιστημίων ως σπουδαίος παιδαγωγός και θεμελιωτής της σύγχρονης παιδαγωγικής. Δίδασκε ότι ο χαρακτήρας του παιδιού διαπλάθεται κατά την πολύ τρυφερή ηλικία και από τότε πρέπει νά διδάσκουμε σέ κάθε πλάσμα νά σέβεται τόν Θεό και τούς συνανθρώπους του.

Τά διδάγματα τών Τριών Ίεραρχών είναι απαραίτητα ιδιαίτερος σέ περίοδο οικονομικής και πνευματικής κρίσης. Σήμερα οί νέοι μας είναι πιό εύκολο νά παρασυρθούν από φανατισμούς και ολοκληρωτισμούς, από απάνθρωπες, αντικοινωνικές και αντιδημοκρατικές συμπεριφορές. Πολλά παιδιά γίνονται θύματα τών ναρκωτικών του σώματος και της ψυχής. Άλλα χάνουν κάθε έλπίδα, κάθε ενδιαφέρον γιά τή ζωή. Καί άλλα μετατρέπονται σέ κυνικούς και έγωπαθείς κυνηγούς της ύλης, χωρίς αρχές, χωρίς αξίες, χωρίς πρότυπα.

Άς δώσουμε στους νέους μας Χριστό και Έλλάδα. Άς τούς προσφέρουμε τήν ουσιαστική έλληνορθόδοξη παιδεία, ή όποια δέν παραβλέπει τήν ανάγκη γιά επαγγελματική καταξίωση ούτε άπορρίπτει τίς θετικές έπιστήμες. Άς ένισχύσουμε στά σχολεία μας τά Όρθόδοξα Θρησκευτικά, τήν Ένιαία Έλληνική Γλώσσα και ευρύτερα τίς Ανθρωπιστικές Έπιστήμες. Άς αγωνισθούμε νά διαμορφώσουμε Άνθρώπους μέ προσανατολισμό πρός τόν Θεάνθρωπο.

Προσευχόμαστε καθημερινά γιά τό έργο σας και σās ευχόμεθα παρά Θεού καρποφορία τών προσπαθειών σας.

Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ

ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΔΙΑΡΚΟΥΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

1. Migne, Έλληνική Πατρολογία, τόμος 36, στήλες 508-509, νεοελληνική άπόδοση από τόν καθηγητή Ευάγγελο Θεοδώρου.

ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ ΛΟΓΟΣ
ΕΙΣ ΤΟΝ ΣΕΒ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΝ ΧΑΛΚΙΔΟΣ
ΚΥΡΟΝ ΝΙΚΟΛΛΟΝ *

τοῦ Πανοσιολ. Αρχιμανδρίτου π. Εύσεβίου Κόκκορη

Παντοτινέ Ποιμενάρχα τῶν καρδιῶν μας καί τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Χαλκίδος, Ἰστιαίας καί Βορ. Σποράδων, Μακαριστέ πάτερ ΝΙΚΟΛΑΕ.

Ἦρθαμε τά πικραμένα καί ὀρφανεμένα πνευματικά παιδιά σου, διά νά σέ ἀποχαιρετήσωμεν σ' αὐτό τ' ὀλοπόρφυρο ἡλιοβασίλεμα τῆς ζωῆς σου, πού προμηνύει γιά σένα μέν μία ὀλόφωτη ἀνατολή, πλησίον τῆς τρισηλίου Θεότητος, δι' ἡμᾶς ὁμως τοὺς ἐναπομείναντας, ἕνα βαρὺ χειμῶνα, χωρὶς πνευματικὴν βλάστηση, χωρὶς σπορά, χωρὶς καρποφορία.

Γιά σένα ἀνοίγουν διάπλατα οἱ οὐρανοὶ νά σέ ἀγκαλιάσουν, ὅπως οἱ ὀλόχρυσες ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου ἀγκαλιάζουν τ' ἀνοιξιὰτικα ἄνθη τῆς αὐγῆς καί ὅπως ἡ στοργικὴ μάνα ἀγκαλιάζει τό στοργικό παιδί της.

Γιά μᾶς ὁμως Σεβασμιώτατε, ἀρχίζει ἕνας ἀνηφορικός Γολγοθᾶς, ἀλλά καί μιά ἥρωϊκὴ ἐκστρατεία, νά φανοῦμε ἀντάξια πνευματικά παιδιά σου, καί τίμια μέλη τῆς στρατευομένης Ὁρθόδοξου, Μιᾶς Ἀγίας, Καθολικῆς καί Αποστολικῆς Ἐκκλησίας.

Μᾶς ἀφήνεις, Ἄγιε Πάτερ, βαρειά κληρονομιά καί ἀκριβὴ παρακαταθήκη, μέσα σ' ἕνα δόλιον, ἄδικον, ἀνέντιμον, σάπιον ἀπό τὴν ἁμαρτίαν καί ξεπεσμένον κόσμον. Μᾶς ἀφήνεις τὴν ἀδαμαντίνην ἀγνότητα τοῦ ἡθους σου, τὴν ἀνυπέρβλητον ταπεινοφροσύνην σου, τὴν ἀφιλοχρηματίαν καί ἀκτημοσύνην σου, τὴν ἀκαταπόνητον δραστηριότητά σου, ὥστε μέσα σέ ὀλίγα χρόνια, νά γίνουν τόσα εὐαγῆ ἰδρύματα εἰς αὐτόν τόν τόπον, ὅσα δέν ἔγιναν ἀπὸ ἰδρύσεως τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Χαλκίδος.

* Ἐξεφωνήθη κατά τὴν Ἐξόδιον Ἀκολουθίαν τοῦ Μακαριστοῦ Μητροπολίτου Χαλκίδος, Ἰστιαίας καί Βορείων Σποράδων κυροῦ Νικολάου (Σελέντη) τὴν 23ην Ἰανουαρίου 1975.

Μᾶς ἀφήνεις Σεβασμιώτατε, τόν πλοῦτον τῆς καρδιάς σου καί τήν ζεστασιάν τῆς ἀγάπης σου, πού δέν ἔπαψες μεγαλόψυχε, μέχρι τήν τελευταία σου ἀναπνοή, νά προσεύχεσαι διά τούς διώκτας σου καί νά παρακαλῆς τό Θεό, περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλο πράγμα, τήν μετάνοιαν τῶν ἀδελφῶν Αρχιερέων, πού σέ ἀνέβασαν εἰς τόν σταυρόν τῆς ὁδύνης καί ὄλων ἐκείνων, πού ἐνώ τούς ἐτίμησες μέ τήν ἀπεριόριστον ἐμπιστοσύνη σου καί τούς περιέβαλες μέ ἄδολον πατρικήν ἀγάπην, ἐκείνοι, ἀχάριστοι καί ἀγνώμονες, ἀνταπέδωσαν, ἀντί τοῦ μάννα χολή, ἀντί τοῦ ὕδατος ὄξον.

Τό ὕστατο πικρό σου παράπονο ἦτο, ὅτι ἀνθρώπους πού τούς ἀγάπησες σάν παιδιά σου, καί τούς εὐεργέτησες ποικιλοτρόπως εἰς τόν ὑπερθετικόν βαθμόν, ὡς καθημερινόν των σύνθημα εἶχον, ἤ θά τόν ἀρρωστήσωμεν ἤ θά τόν διώξωμεν ἤ θά τόν πεθάνωμεν. Καί τοῦτο, διότι ἐθεωροῦσαν τήν Ἱ. Μ. Χαλκίδος ἰδιοκτησία τοῦ πατέρα των καί φέουδο χρηματοληψίας καί συναλλαγῆς.

Ὁ Μακαριστός ὁμως Νικόλαος, περιεμάζεψε τάς ἀφαιμάξεις τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ χρήματος καί τίς ἔκανε χᾶδι στά ὀρφανά, βακτηρία στά γηρατεία, φάρμακο στούς ἀσθενεῖς, οἰκοτροφεῖα καί κατασκηνώσεις διά τήν σπουδάζουσαν νεότητα.

Διά τοῦτο οἱ χρηματολάτραι, μέ ἀνέντιμον τρόπον, ὑποκρινόμενοι συνεργασία μαζί του, ἔθεσαν στόχον τήν ἐξόντωσή του διαζευκτικῶς. Νά λοιπόν, Σεβασμιώτατε, πού κατά θεϊάν παραχώρηση τά ἐπέτυχον διαδοχικῶς καί τά τρία, οἱ ἄσπονδοι φίλοι σου. Ἄς μή χαίρουν ὁμως, διότι αὐτή των ἡ ἐπιτυχία, θά εἶναι εἰς ὀλόκληρον τήν ζωήν των ἡ πιό φρικτή κόλαση, τό ὄνειδος καί ἡ ἐντροπή των.

Ἡμεῖς βεβαίως, δέν ἐπαύσαμεν νά τρέφωμεν τήν ἐλπίδα, ὅτι ὄσον πώρωση καί ἄν διαθέτουν οἱ ἀφανεῖς καί ἐμφανεῖς διώκται τοῦ Σεβασμιωτάτου, αὐτό τό φέρετρον, πού κεῖται ἐνώπιόν μας, μέ τό ἱερόν σκῆνωμα τοῦ Ὁσίου Ἱερομάρτυρος ΝΙΚΟΛΑΟΥ, ἐφ' ὅσον διαθέτουν καί ἴχνος πίστεως πρὸς τόν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τόν Δίκαιον καί ἀδέκαστον Κριτήν, ἡμπορεῖ νά ὡδηγηθοῦν εἰς μετάνοιαν, Σωτηρίαν καί Λύτρωσιν.

Αυτό Σεβασμιώτατοι Ἀρχιερεῖς, τίμιον Πρεσβυτέριον, ἀξιότιμοι ἐκπρόσωποι τῆς Ἐκτελεστικῆς, Νομοθετικῆς καί Δικαστικῆς Ἐξουσίας, ἀγαπητοί ἐν Χριστῷ ἀδελφοί, αὐτό θά εἶναι, τό ἀμαράντινο στεφάνι προσφορᾶς, τιμῆς καί εὐλαβείας πρὸς τόν τιμημένο νεκρόν, ἀλλά καί ἀφετηρία, γιά νά γνωρίση ἡ Ἐκκλησία, ὁμόνοια, ἐνότητα καί ἀγάπη, μετὰ ἀπό μίαν περισυλλογήν καί εὐλικρινῆ μετάνοιαν τῶν ἐνόχων, τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ δράματος, πού δυστυχῶς, συνεχίζεται διά τούς ἐκπτώτους Μητροπολίτας, ὁ σφαγιασμός τοῦ δικαίου καί ἡ στέρηση τοῦ στοιχειώδους δικαιώματος προσφυγῆς εἰς τό Σ. Ε. ἐν μέσῳ Δημοκρατικοῦ πολιτεύματος.

Ὅσοι ὁμῶς ζητοῦν διαίωνιση αὐτῆς τῆς ἀδικίας, ἔλεγε χαρακτηριστικῶς ὁ Μακαριστός Νικόλαος, ἀδιστάκτως πρέπει νά διακηρυχθῆ, ὅτι εἶναι δολιοφθορεῖς τῆς Δημοκρατίας καί ἐχθροί τῆς Ἐκκλησίας καί τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Μακαριστέ ΝΙΚΟΛΑΕ, καλέ μας πατέρα, φεύγεις εἰς μίαν στιγμήν, πού ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, πρὸ παντός ἄλλου, ἔχει ἀνάγκη ἀπό Ἱεράρχας, πού νά μή φέρουν μόνον Μίτρες καί ἐγκόλπια, ἀλλά κυρίως νά πιστεύουν ὄχι εἰς τόν χρυσόν ἀλλά εἰς τόν Χριστόν καί νά διαθέτουν ἀγιότητα βίου.

Εἴμεθα βέβαιοι, πῶς τό ἅγιον παράδειγμά σου, θά ἐμπνέη καί θά καθοδηγῆ κληρικούς καί λαϊκούς, διότι ὑπῆρξες σπάνιον ὑπόδειγμα ἀρετῆς, ἀπό τά παιδικά σου χρόνια, μέχρι τήν τελευταία σου ἀναπνοή.

Ἡ ἡρωίδα μητέρα σου, δύναται νά καυχᾶται ἐν Κυρίῳ, διότι ἔφερε ἓνα τέτοιο παιδί εἰς τόν κόσμον, διά ν'ἀποβῆ χάριτι Θεοῦ, φῶς εἰς τούς ἐν σκότει, ἄλας τῆς γῆς καί μέ τό κρυστάλλινον παράδειγμά του, «ὑδαρ ζῶν ἀλλόμενον εἰς Ζωήν αἰώνιον».

Σεβαστή μας Μητέρα Μαρία Σελέντη, τόν ἐκλεκτόν υἱόν σου, ὁ ἐν Τριάδι Θεός ἠθέλησε νά τόν ξεκουράσῃ ἀπό τούς κόπους, τούς μόχθους καί τούς ἰδρώτας, μέ τούς ὁποίους ἐπότισε τό ἀειθαλές δένδρον τῆς Ἐκκλησίας καί νά τόν ἀναπαύσῃ εἰς τήν χώραν τῆς μακαριότητος, διά νά λάβῃ ἀπό τόν μέγαν Ἀρχιερέα,

τόν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τό ἀμαράντινο στεφάνι τῆς δόξης.

Ὁ Κύριος καί θεός μας ἀδελφοί μου, δέν ὑπεσχέθη δόξαν, ἀνεση, πλοῦτον καί χλιδήν εἰς τόν κόσμον τοῦτον, ἀλλά διωγμούς, ἐμπόδια καί θλίψεις.

«Εἰ ἐμέ ἐδίωξαν καί ἡμᾶς διώξουσιν», «ξένοι καί παρεπίδημοι εἴμεθα εἰς αὐτόν τόν κόσμον». «Οὐκ ᾤδε ἔχομεν πόλιν μένουσαν, ἀλλά τήν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν». Τό πόσα χρόνια θά ζήσωμεν εἰς αὐτόν τόν κόσμο, δέν ἔχει μεγάλη σημασία, ἀρκεῖ αὐτά πού θά μᾶς δώσῃ ὁ Θεός, νά τά ζήσωμεν κοντά του.

Καί ὁ Μακαριστός Μητροπολίτης Χαλκίδος ΝΙΚΟΛΑΟΣ, τά 44 χρόνια τῆς ζωῆς του, ἦτο μία ὀλοκληρωτική προσφορά, εἰς τόν βωμόν τοῦ καθήκοντος, γιά τήν ἐπέκταση τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐπί τῆς γῆς καί τήν δόξαν τῆς ἁγίας Τριάδος.

Ὁ πόνος μας εἶναι μέγας, τόν μετριάζει ὁμως ἡ ἐλπίδα τῆς κοινῆς ἀναστάσεως καί ἡ ἀκράδαντος πίστη, πώς αἱ πρεσβεῖαι σου Σεβασμιώτατε, μαζί μέ τόν ὁμοιοπαθῆ σου Ἅγιον Νεκτάριον, πλησίον τοῦ θρόνου τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, θά εἶναι ἐνισχυτικάί δι' ἡμᾶς, ὥστε νά διαπλεύσωμεν νικηφόρος τό τρικυμιῶδες πέλαγος τοῦ κόσμου τούτου, διά νά φθάσωμεν καί ἡμεῖς μίαν ἡμέραν εἰς τάς ἀκτάς τῆς αἰωνιότητος. Ἐκεῖ πού μᾶς περιμένουν ὅλες οἱ εὐγενικές ψυχές, πού ἀγωνίσθηκαν καί κατέκτησαν τό ἀμαράντινον στεφάνι τῆς δόξης.

Ἐκεῖ θά ἠχήσουν θριαμβευτικά οἱ σάλπιγγες τῶν Ἀρχαγγέλων καί θ' ἀνοιχτοῦν διάπλατα οἱ ὀλόχρυσες πύλες τ' οὐρανοῦ, διά νά ἴδωμεν ἐκεῖνα, τά ὅποια «ὀφθαλμός ἀνθρώπου οὐκ εἶδε, οὐς οὐκ ἤκουσε καί ἐπί καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη».

Σέ ἀποχαιρετοῦμε καλέ μας πατέρα, πρέσβευε μαζί μέ τήν Μεγαλόχαρη Παναγία καί τόν συναθλητή σου Ἅγιον Νικόλαον, διά τήν ἐπικράτησιν τῆς ἐν δικαιοσύνη εἰρήνης, ἐνότητος καί ἀγάπης εἰς τούς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας, πρὸς σωτηρία ψυχῶν καί δόξαν τοῦ ὀνόματος τῆς Ἁγίας Τριάδος.

Αἰωνία σου ἡ μνήμη ἀξιωμακάριστε ποιμενάρχα ΝΙΚΟΛΑΕ καί πατέρα πάντων ἡμῶν ΑΜΗΝ.

Χαλκίδος Νικόλαος: Μέτρο συγκρίσεως γνησίου ποιμενάρχου

Τοῦ κ. Στυλιανοῦ Λαγουροῦ, Θεολόγου.

«*Ἡ προσευχή. Πόσο μὲ ξεκουράζει. Ὁ Κύριος εἶναι μόνιμος συνομιλητῆς μου. Τί ὁμορφὴ ποὺ εἶναι ἡ προσευχή. Ἦλθε στιγμὴ ποὺ εἶπα: δὲν θέλω νὰ τελειώσω, Κύριε. Πῶς νὰ κατέβω ἀπ' τὸ Θαβώρ; Εἶναι τόσο ὠραία κοντά σου!*»

(*Ἀπὸ τὸ Ἡμερολόγιό του, 13.2.1969*)

Θεωρῶ μεγάλη μου τιμὴ τὴν πρόταση τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Χίου, Ψαρρῶν καὶ Οἰνουσσῶν κ. Μάρκου, νὰ παρουσιάσω σὲ ἄρθρο ἓνα μικρὸ ἀφιέρωμα στὸν μακαριστὸ καὶ μαρτυρικὸ Μητροπολίτη Χαλκίδος Νικόλαο (Σελέντη), γιὰ τὰ 40 χρόνια ἀπὸ τὴν κοίμησή του (19 Ἰαν. 1975). Ἀλλωστε ἡ εὐγνώμων αὐτὴ πρόταση τοῦ Μητροπολίτου κ. Μάρκου, νὰ ξαναζωντανέψει μέσα ἀπὸ τὸ σπουδαῖο περιοδικὸ «*Κατάρτισις*» τὴν μνήμη του, ἔχει γιὰ τὸν Σεβασμιώτατο μιὰ ιδιαίτερη σημασία, ἀφοῦ σὲ μιὰ ξεχωριστὴ στιγμὴ τῆς ζωῆς του ἐγνώρισε τὸν μακαριστὸ Νικόλαο δίχως νὰ ἔχουν ποτὲ συναντηθεῖ προσωπικά!!

Ὅσοσο πρέπει νὰ ὁμολογήσω ὅτι ἡ πρόταση τοῦ Σεβασμιωτάτου κ. Μάρκου, μὲ ἔφερε σὲ δύσκολη θέση γιατί ἡ πνευματικὴ ἀπόσταση μεταξὺ τοῦ μακαριστοῦ Νικολάου καὶ τοῦ ὑπογράφοντος εἶναι τόσο μεγάλη, ὥστε εἶναι ἀδύνατο καὶ στὸ ἐλάχιστο νὰ ἀνταποκριθῶ. Παρὰ ταῦτα θὰ ἐπιχειρήσω νὰ ψελλίσω κάποιες πλευρὲς ἀπὸ τὴν λάμπουσα ζωὴ του καὶ τοὺς καρποὺς τοῦ ἔργου του.

Ὁ μακαριστὸς Νικόλαος εἶναι ἓνα κορυφαῖο πνευματικὸ κεφάλαιο γιὰ τὴν Ἐκκλησία μας καὶ παραμένει ζωντανὸ παράδειγμα γνησίου ποιμένος, ἀληθινοῦ τῆς διαδοχῆς τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων μάρτυρος, μαρτυρήσαντος ἀπὸ τὸν ἀναίτιο ὄσο καὶ ἀνελέητο διωγμὸ τῆς «*ἐπίσημης*» Ἐκκλησίας...

Ἡ προσωπικότητα τοῦ μακαριστοῦ Νικολάου, ὅπως αὐτὴ ἔχει παρουσιαστῆ κατα καιροὺς ἀπὸ διακεκριμένους ἐκκλησιαστικὸς ἀρθρογράφους σὲ δεκάδες ἄρθρα γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ πολὺπλευρὸ ποιμαντικὸ ἔργο του, δίνουν ἓνα αὐθεντικὸ ὄσο καὶ ἐλπιδοφόρο μέτρο συγκρίσεως πνευματικοῦ τῆς Ἐκκλησίας μας ἀναστήματος, ποὺ ἀ-

κτινοβολεί και σήμερα μέσα στην καταθλιπτική ατμόσφαιρα που μάς περιβάλλει.

Θα περιοριστώ δι' ολίγων στα έφηβικά του χρόνια και στην διακονία του ως ιεροκήρυκος στην Τήνο, στον περικαλλή Ναό της Παναγίας, όπου από «βρέφους τὰ ιερά γράμματα» έμαθε και μέσα στον Ναό Της καθοδηγήθηκε πνευματικά για να αναζητήσει πιο έπειτα, ώριμος άνδρας και δοκιμασμένος, την ολοκληρωτική αφιέρωσή του σ' Αύτην και στην Έκκλησία του Υιού Της.

Ο ύπογράφων αισθάνεται τούτη την ώρα πολλή δυσκολία αλλά και μεγάλη συγκίνηση για να σκιαγραφήσει τή μυστική λαμπρότητα και την ψυχική καθαρότητα του έφήβου Ν. Σελέντη, τούς προσωπικούς του άγώνες και τις καθημερινές του νίκες για την ολοκλήρωση τής προσωπικότητός του. Αισθάνομαι δυσκολία, γιατί είμαι από τούς μόνους φίλους του που συνδεθήκαμε τόσο άκατάλυτα στο εύγενικό όραμα να υπηρετήσουμε ταπεινά την Έκκλησία και τὸ έργο Της! Και γίνεται αύτη ή δυσκολία μεγαλύτερη, γιατί ο Νίκος Σελέντης προχώρησε πολύ πιο πέρα από όλους μας, με την προσωπική του αγιότητα και την πληθωρική για τις μέρες μας αγωνιστική του διάθεση ως έφήβου.

Ο Νικόλαος Σελέντης στην περίοδο τών τελευταίων τάξεων του Γυμνασίου (1947-49) δραστηριοποιήθηκε με άλλους συμμαθητές του σε ιεραποστολικό έργο μέσα στην Τήνο που κάλυπτε μία σειρά πνευματικῶν πρωτοβουλιῶν από κατηχητής σε ναούς και χωριά τής Τήνου έως όμιλητής και καθοδηγητής σε δεκάδες εργαζομένους νέους και ώριμους άνδρες πολύ μεγαλύτερους στην ήλικία από αυτόν.

Έδῶ θα πρέπει να προστεθεί με ιδιαίτερη έμφαση ότι ο Νίκος Σελέντης δέν ήταν μόνο ή ψυχή όλων αυτών τών έκδηλώσεων αλλά και ή έμπνευση. Η σοβαρότητα, ή μετριοπάθεια, ή γλυκύτητα τών τρόπων του, ή απροσποίητη και αγαθή ευγένειά του, ή έπιμέλεια στο έργο του και ή βαθειά συναίσθηση τής ευθύνης ότι προσφέρει έργο στο άμπέλι του Θεού, τόν έκαναν αποδεκτό από μικρούς και μεγάλους. Τὸ νεαρό τής ήλικίας του δέν έμπόδιζε τούς άλλους να θαυμάζουν τὸ λόγο του και να δέχονται άνεπιφύλακτα τή Χριστιανική του μαρτυρία.

Τὰ έφηβικά χρόνια του Νίκου Σελέντη στην Τήνο δέν έμοιαζαν ὅπως τών άλλων έφήβων. Ήταν κάτι τὸ ξεχωριστό με ιδιαιτερότητα αυθεντική! Μια ίσορροπία ψυχικῶν έκφράσεων και πλούσια ροή αισθημάτων για τούς άλλους. Προετοίμαζαν μέσα του σιωπηλά τὸν «άνθρωπο του Θεού»! Μια δυναμική παρουσία χωρίς ταλαντεύ-

σεις και άμφιβολίες, τόσο συχνές στους νέους άνθρώπους, έδινε στο Νίκο μιá βεβαιότητα στις ένεργειές του διακριτική αλλά ρωμαλέα.

Ό Νίκος Σελέντης δέν έμενε μόνο στα σχήματα, όσο καλά και άν ήταν, τής έξατερικης δράσεως. Προχωρούσε και προχώρησε πολύ πιό βαθειά. Μελετούσε όσο ό καιρός του επέτρεπε, σέ βάθος τήν πατερική - νηπτική σκέψη και αγιότητα. Έψαχνε μέ μανία και άναζητούσε μέ δίψα «ώς ή έλαφος επί τás πηγás τών υδάτων», τή γνησιότητα, τó αυθεντικό! Υπήρξε ό «νεανίσκος» - τής έποχής του Κυρίου που κραύγαζε άσταμάτητα: «τί ποιήσας ζωήν αιώνιον κληρονομήσω;» Και τήν κληρονόμησε! Και σάν λειτουργός στο άγιο θυσιαστήριο και σάν νεομάρτυς στη Βασιλεία τών ουρανών!

Μετά τήν άποφοίτησή του άπ' τό Γυμνάσιο (1949) τής Τήνου, ένεγράφη στην Θεολογική Σχολή τών Αθηνών και άπό φοιτητής συστρατεύθηκε στο ιεραποστολικό έργο τής Αδελφότητας Θεολόγων ή «ΖΩΗ». Η σεμνότητα και ή καθαρότητα τής ψυχής του δέν διέλαθαν τής προσοχής τών προϊσταμένων του και γί' αυτό χειροτονεΐται διάκονος (22.4.1962) και έν συνεχεία πρεσβύτερος (22.9.1963).

Τόν Φεβρουάριο του 1966 πήρε μετάθεση ως ιεροκήρυκας στην Παναγία τής Τήνου, τήν ιδιαίτερα πατρίδα του, άπό όπου και τó νεανικό του ιεραποστολικό ξεκίνημα. Στο ήμερολόγιό του μέ τίτλο «Ξεσπάσματα τής καρδιάς μου» (Έκδόσεις «ΤΗΝΟΣ») δίνονται στοιχεία συγκλονιστικά για τήν άνταπόκριση που είχε ή παρουσία του εκεί ως πνευματικού, όπως επίσης και ή ευεργετική επίδραση του κηρύγματός του στους προσκυνητές τής Θαυματουργού Εικόνας τής Παναγίας.

Στις 26.11.1968 ή έκ Τήνου συγγραφέας Έλένη Καριτά σημειώνει σέ άρθρο της στον τοπικό τύπο (έφημ. «Φάρος τής Τήνου»):

«Τά παιδιά, μέ τή διαίσθηση που τά διακρίνει, τόν κοιτάξαν και τόν αγάπησαν άμέσως, τó ίδιο έγινε και μέ τούς νέους που ηύραν, σ' εκείνον, τόν αδελφό και τόν πατέρα.

Οί γερασμένοι, ηύραν τó γιό που δέν τούς παραμελούσε ποτέ.

Οί ξεχασμένες εκκλησίες στα μακρινά χωριά, ηύραν τó λειτουργό τους.

Οί ψυχές που διψούσαν για τελειότητα, ηύραν τόν πνευματικό τους. Οί χωριανοί, ηύραν ένα χαριτωμένο σύντροφο.

Τ' άμέτρητα πλήθη τών προσκυνητών, ηύραν τόν πονετικό έξομολόγο.

Άπ' όλους τούς άμβωνες του νησιού, ξεχύθηκε, ζωντανό, μεστό, βγαλμένο άπ' τήν άτομική του πείρα, άπό τόν ίδιο έντονο και βαθύ του

τρόπο ζωής μέσα στον Χριστό, το γλαφυρό του κήρυγμα. Όλοι μας ηύραμε σ' εκείνον ένα καινούργιο καλοκαίρι της ψυχής μας».

Αλλά και μιὰ ἄλλη παλαιὰ μαθήτρια τοῦ γυμνασίου Τήνου σὸ βιβλίο: «Μνήμη Δικαίου, ὁ μαρτυρικός Ἀρχιερεὺς Νικόλαος Σελέντης» (Ἐκδόσεις «ΤΗΝΟΣ») μεταξὺ τῶν ἄλλων γράφει: «Τὰ γυμνασιόπαιδα ἦσαν τὸν ἐξομολόγο τους καὶ τὸν πατρικὸ σύμβουλό τους, οἱ πτωχοὶ ἦσαν τὸν περιθάλπτην τους, οἱ γεωργοὶ τὸν κήρυκά τους, οἱ "διψασμένοι τῆ καρδία" ἦσαν τὴν ὄρασή τους, οἱ πεζοπόροι τὸν ἴσκιό τους, οἱ ἄπιστοι ἦσαν τὸ μέσον πρὸς τὴν πίστην καὶ οἱ πιστοὶ τὸ μέσον πρὸς ἐνίσχυση, οἱ πνευματικῶς πτωχοὶ, πηγὴ γιὰ ν' ἀντλήσουν πνευματικὲς γνώσεις, καὶ ὅλοι ἦσαν στοργὴ καὶ κατανόηση σ' Ἐκεῖνον.

Ἡ Τήνος ἐκείνη τὴν ἐποχὴ εἶχε μετατραπῆ σ' ἓνα τέλειο φυτώριο. Ἐκεῖνος χαιρόταν γιὰ μᾶς καὶ μεῖς, πρὸ πάντων ἐμεῖς, χαιρόμασταν κι αἰσθανόμασταν περήφανοι γιὰ 'κεῖνον».

Κλείνουμε τὸ μικρὸ αὐτὸ ἀφιέρωμα στὴ μνήμη του μὲ τὴν ἐπίκληση: Ἀδελφὲ Νικόλαε, «ἐν κόλποις Ἀβραάμ», συγχώρεσε τοὺς σταυρωτὲς σου καὶ ὅλους ἐμᾶς ποὺ κάποιες φορὲς σὲ πικράναμε. Ἄς εἶναι αἰωνία ἡ μνήμη σου!

* * *

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟ ΦΥΛΛΟ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟ ΠΡΟΝΟΙΑ ΤΟΥ ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΟΥ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΧΙΟΥ, ΨΑΡΩΝ ΚΑΙ ΟΙΝΟΥΣΣΩΝ
κ. ΜΑΡΚΟΥ

* * *

- Ἐκδότης: Ἡ ἹΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΧΙΟΥ, ΨΑΡΩΝ ΚΑΙ ΟΙΝΟΥΣΣΩΝ.
- Ἀπευθύνεσθε: «ΚΑΤΑΡΤΙΣΙΣ» - Ἱερά Μητρόπολις Χίου, Ψαρῶν καὶ Οἰνουσσῶν - Κων. Ἀμάντου 24, Τ.Κ. 82100 - ΧΙΟΣ.
- Ἡ «ΚΑΤΑΡΤΙΣΙΣ» διανέμεται δωρεάν.
- Δεκτὲς αὐτοπροαίρετες δωρεὲς ἀναγνωστῶν, ὑπὲρ τοῦ κατηχητικοῦ καὶ φιλανθρωπικοῦ ἔργου.

Αποσπάσματα από τό βιβλίον:
«Ξεσπάσματα τῆς καρδιάς μου»
Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Χαλκίδος
κυροῦ Νικολάου (Σελέντη)

*

16-6-1961

Ἡ ζωή κοντά στό Χριστό εἶναι ωραία. Πότε θά τό νοιώσω βαθειά; Νά δώσης τή ζωή σου γιά νά εἶναι δέκτης καί πομπός τοῦ οὐρανοῦ καί εἶναι θαῦμα. Τέτοια ὁμως θαύματα μόνο μέ μιὰ τέλεια κάθαρσι πραγματοποιοῦνται. «*Ἰλὺν γάρ ἐκτινάξας ὀμματος νόου ὀρᾷ τόν ὄντα καί μυεῖται Πνεύματος γνώσιν*».

Κύριέ μου, σήμερα ἤθελα νά Σοῦ πῶ πῶς θέλω νά ἀνήκω σέ Σένα. Σοῦ τόπα κί ἄλλες φορές. Σοῦ τόπα καί γραπτῶς δύο φορές. Τό ξέχασα ὁμως ἀρκετές φορές ἀπό τότε. Σήμερα μέ βοηθεῖς νά Σοῦ τό ξαναζητήσω. Σ'εὐχαριστῶ καί Σέ παρακαλῶ, αὐτό τό δῶρο χάρισέ το στό παιδί Σου. Βοήθησέ με, μέχρι τό βράδυ αὐτό νά σκέπτομαι. Τό βράδυ αὐτό νά σκέπτομαι Ἐξέρεις τίς πληγές μου. Ξέρεις ὁμως καί τήν προσπάθειά μου. Τό ὄνομά Σου στά χεῖλη μου τό ἔχω συχνά. Καί ἡ ἐπίκλησι αὐτή κάνει θαύματα. Γλυκύτατε Ἰησοῦ, βοήθησέ με νά Σοῦ κουβεντιάζω πιό συχνά. Ὅταν μοῦ ἔρχεται τό κύμα τοῦ κακοῦ τότε νά Σοῦ κουβεντιάζω πιό πολύ γιά νά περνᾷ ἡ μπόρα. Κί ἂν τά κύματα μέ βρέξουν, καί μέ βρέχουν συχνά, Σὺ μὴν ἀφήσης τή βάρκα μου νά τσακιστῇ.

Σοί μόνῳ ἁμαρτάνω καί Σοί μόνῳ προσπίπτω.

Εὐλογητός Σὺ εἶ ὁ Θεός μου.

Σ'εὐχαριστῶ γιατί πότε – πότε μοῦ μιλάς πιό ἔντονα στή καρδιά μου.

Σ'εὐχαριστῶ καί γιά τούς πυρακτωμένους στεναγμούς πού μοῦ δημιουργεῖς.

Σ'εὐχαριστῶ γιά τήν ἀγάπη Σου Πατέρα – Φίλε – κι Ἀδελφέ μου Πρωτότοκε!!

Μεγάλη μου μητέρα. Σένα πού αγάπησα από τόσο μικρός. Σέ πού υπηρέτησα έστω μέ άγνοια τότε. Σέ, Παναγία μου, και τώρα θέλω νά Σ' έχω συντροφιά.

Έλα, Παρθένε Θεοτόκε, μέσα στή καρδιά μου. Σύ είσαι ή Θεοτόκος και ή Πλατυτέρα, πού κρατείς Τόν τά σύμπαντα κρατούντα. Έλα μέσα μου, γίνε ό πρόδρομος Σύ, για νά έλθη και ό Υιός Σου μέ όλη τήν Παναγία Τριάδα μέσα μου.

Σύ Παρθένε περιπατούσες μέ τόν Ίησού Σου στα άκρογιάλια τής Τιβεριάδος. Κάνε τόν περίπατο αυτό και στή δική μου Τιβεριάδα. Η παρουσία και των δυό σας πόσο άπαραίτητη μου είναι.

Τό ξέρω ότι μ'άγαπās. Είδα τή προστασία Σου τόσες φορές. Σ' εύχαριστώ γιατί θά μου τή χαρίσης και σήμερα και αύριο και μέχρι τέλους. Αμήν.

* * *

17-7-1961

Χθές κοινωνήσα! Προσηλθα στήν άγία Τράπεζα μέ πολύ πόλεμο. Μέχρι τήν τελευταία στιγμή ό πονηρός ήταν μπροστά. Κήρυγμα δέν έκανα. Οι ιερείς - αρχιμανδριται τσακώθηκαν. Τέλος νίκησε ό άγαθός άγγελος και ή ειρήνη του Θεού ήλθε. Φίλησα τό χέρι, συνεξηγήθημεν. Κοινωνήσα. Δόξα τή μακροθυμία Σου Κύριε.

Σήμερα πάλι πόσο ένοιωσα τόν έαυτό μου νά θίγεται όταν υποβιβάζεται. Άκου λέξι πού έγραψα: υποβιβάζεται. Μά πού είμαι; Ποιά είναι τά ύψη μου τά όνειρώδη; Μεγάλε Ταπεινέ, ή χθεσινή θεία Κοινωνία άς δώση νά κλείση αυτή ή πληγή.

Πρέπει νά τό όμολογήσω. Όταν ταπεινώνωμαι μου κοστίζει. Πιστεύεις Νίκο, πιστεύεις στο έγώ σου και στήν άνύπαρκτη άξια σου. Τί ώραίος ιεραπόστολος!!

Κύριε έλέησον!

* * *

15-2-1962

Ίη σ ο υ ! λένε τά χείλη μου και τά μάτια γεμίζουν δάκρυα, ή καρδιά ήδύνεται, ή ψυχή κατανύσσεται. Μόνο τό όνομα Ίη σ ο υ ς άπόψε μου γλύκανε τήν βραδυά. Τά χείλη χόρτασαν πού τό είπαν τόσες φορές. Τά αυτιά ξεκουράστηκαν. Τό πνεύμα ηύφρανθη πού Τόν σκέφτηκε. Τά μάτια έλαμψαν μέσα από τά ύγρά πού έρρευσαν τόσο άβίαστα. Ίησου, Ίησου, Ίησου... Τό γλυκύτετον τέκνον του ούρανίου

Πατρός. Ἰησοῦ, Ἰησοῦ, Ἰησοῦ. Ἡ γλυκυτάτη μου προστασία. Ἰησοῦ, Ἰησοῦ, Ἰησοῦ... Μέ τό ὄνομά Σου ἄς σταματήσουν τά χεῖλη μου νά μιλοῦν, τά αὐτιά μου νά ἀκούνε, ὁ νοῦς μου νά σκέπτεται, τά μάτια μου νά βλέπουν. Ἀμήν.

* * *

14-4-1962

Σήμερα θά γίνῃ ἑσπερινός καί θά ἀνακοινωθῇ στά παιδιά ἐπισημῶς. Τό ξέρουν ὅμως ἤδη ὅλα σχεδόν. Θά τό πῆ καί ὁ π. Δημήτριος στή Χ.Φ.Ε. τό ἀπόγευμα. Κάτι πού βλέπω αὐτές τίς ἡμέρες στόν ἑαυτό μου εἶναι ὅτι οὐδέποτε φανταζόμουν πῶς μπορούσε τόσο πολύ συγκλονιστικά νά ἦσαν τά συναισθήματα, πού καταλαμβάνουν τόν ὑποψήφιο.

Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, σήμερα πού εἶναι ἡ τελευταία ἡμέρα τῆς κοσμικῆς μου ζωῆς, ἤθελα νά σοῦ στείλω αὐτό τό γράμμα. Ὅχι τόσο γιά Σένα, ὅσο γιά μένα: Γλυκύτατε Ἰησοῦ μου, σκέπτομαι πόσο μέ ἀγάπησες. Από πολύ μικρό μοῦ φύτεψες μέσα στήν καρδιά μου ἕνα ἄγιο πόθο, μιά βαθειά λαχτάρα γιά τήν Ἐκκλησία Σου. Χωρίς νά μπορῶ καλά – καλά νά τό διακρίνω, κάτι μέ τραβοῦσε κοντά Σου. Ξεῦρεις ὅμως πολύ καλά, καλύτερα ἀπό μένα, πόσο θαμπός, ἀνακατεμένος ἦταν αὐτός ὁ πόθος. Πόσες φορές, τό γνωρίζεις, τό εἶδες, Σέ ἀφῆσα. Μέ τή ζωή μου τήν ἀμαρτωλή Σοῦ ἔλεγα: δέν σέ ἀγαπῶ. Καί ὅμως Σὺ, Κύριε, «ἐπέτασες χεῖρας» σ' ἕνα παιδί ἄτακτο καί δύστροπο. Ἐφθασα μέχρι τό χεῖλος τῆς ἀβύσσου. Τήν τελευταία στιγμή μέ ἐπιανες καί μέ τραβοῦσες ἀπό τήν καταστροφή. Πολλές φορές ἔφυγα ἀπό κοντά Σου κ' ἄλλες τόσες φορές, φίλε μου Καλέ, Γλυκέ, Σύντροφε τῆς ζωῆς μου, Παρηγοριά τῆς ψυχῆς, πεφιλημένε μου καί ἀγαπητικέ τῆς καρδιάς μου, μέ δάκρυα καί λυγμούς Σοῦ ἔλεγα: «Σοί μόνω ἀμαρτάνω καί Σοί μόνω προσπίπτω». Ἐλέησόν με. Καί μέ ἐλεοῦσες. Δέν μπορούσα ὅμως ποτέ, Κύριέ μου, νά φαντασθῶ πῶς τόσο πολύ θά μ' ἀγαποῦσες. Τί νά πῶ; Ἐσύ ξέρεις πιό πολλά ἀπ' ὅλους μας. Δόξα νά ἔχης. Καί τώρα, Πατέρα μου, μέ ἔφερες σ' αὐτή τήν φρικτή στιγμή, στήν ἱερή ἡμέρα, τήν τελευταία ἡμέρα τῆς ζωῆς μου. Λόγια πολλά δέν μπορῶ νά Σοῦ πῶ. Οἱ ἀναστεναγμοί μου Σοῦ τά λένε.

Κύριε, Κύριε, θά ἀπαντήσω πῶς ἀπό ἀγάπη καί πόθο κινούμενος ζητῶ τό μοναχικό καί ἀγγελικό σχῆμα. Ναί, Κύριε. Σ' ἀγαπῶ,

παρ' ὅλα τὰ ἀνθρώπινα στοιχεῖα μου. Πιστεύω ὅτι θά πορεύεσαι Σύ τήν πορεία μου. Ἦθελα ὅμως καί νά Σέ παρακαλέσω νά στείλῃς δύο ἀγγέλους τώρα κοντά μου. Ὅταν ὑπάρχη ἕνας θησαυρός σ' ἕνα εὐκολόκλεπτο μέρος, τόν φυλάνε καλύτερα. Κανόνισε Σύ, Κύριε, ὅμως ὅπως τό νομίζεις. Καί κάτι ἄλλο, Μεγάλε μου Παραληήπτα: νά μή ξεχάσω αὐτά τὰ ἅγια αἰσθήματα πού μοῦ χαρίζεις αὐτές τίς ἡμέρες. Καί ὕστερα ἀπό χρόνια νά διατηρῶ μιά σχετική φρεσκάδα στό πνεῦμα μου. Νά διαβάζω αὐτό τό γράμμα γιά νά μετρῶ τίς μοῖρες ἀποκλίσεώς μου καί νά διορθώνω τό ἀζυμούθιο τῆς ἁμαρτίας μου. Τέλος, Κύριέ μου, ἄς μή φανῶ ἀγνώμων στήν ἀγάπη Σου πιά, καί φώτιζέ με αὐτό τό γράμμα νά τό διαβάζω συχνά.

Μέ ὅλη μου τήν ἀγάπη,
πού Σύ μοῦχεις βάλει μέσα στήν ψυχή μου.
Νικόλαος Σελέντης
Ὑποψήφιος τοῦ Ἀγγελικοῦ Σχήματος.

Παιδικό καί ἀφελές τό νά γράψῃς γράμμα στόν Παντογνώστη. Μά γράφτηκε γιά σένα, Νίκο, γιά νά εἶναι ἕνα ξυπνητήρι, ὅταν θά ἐρχεται ὁ ὕπνος, ἕνας ἀναστολεύς. Ὅταν θά κατέρχεσαι στή ζωή σου. Κάτι πάρα πάνω: ἕνα δυνατό προωθητικό γέμισμα στήν νέα οὐρανοδρόμο πορεία σου.

* * *

5-10-1962

Ἐσταυρωμένε μου Ἰησοῦ. Σήμερα καθὼς βλέπω τίς σταγόνες τοῦ παναχράντου Σου Αἵματος νά κυλοῦν μιά - μιά ἀπό τήν ἁγίαν Κεφαλήν Σου καί νά τρέχῃ κρουνηδόν ἀπό τήν ἀχραντον πλευράν Σου, αἰσθάνομαι καλύτερα τήν δραστική τους ἐνέργεια. Κί' αὐτό, Ἰησοῦ μου, γιατί χθές πάλι μέ πηγες καί μέ ὠδήγησες ἐκεῖ πού αὐτό τό Αἶμα λούζει καί ξεπλύνει καί κάνει τή λάσπη χιόνι καί τό «φοινικούν» «ἐριον». Εἶμαι, Κύριε, ἁμαρτωλός. Δέν τό πιστεύω ὅμως. Ἀντιθέτως, νομίζω ὅτι ὑπάρχουν κί' ἄλλοι χειρότεροί μου. Φύλαξέ με ἀπ' αὐτή τή καταδίκη, γιατί δέν ἀντέχω νά τρώω ἄλλους μπάτσους ἀπό τό ἅγιό Σου χέρι. Θά συνέλθω ποτέ, Κύριε;

* * *

«Μᾶς τόν πήρανε...» *

*

Τίποτα τό σπουδαῖο δέν μπορεῖ νά συμβῆ σ' ἓνα μικρό νησάκι. Ὅμως τ' ἀπρόοπτα καί τά σπουδαῖα εἶναι τόσα πολλά!

Ἐχω τήν τιμή νά ζῶ στό μικρό κι εὐλογημένο νησί τῆς Παναγίας στήν Τήνο.

Οἱ ἄνθρωποι πού ζοῦν σ' αὐτήν βλέπουν, ἀκοῦνε, ἢ ἔχουν δεῖ, ἔχουν ἀκούσει ὅτι στή γῆ της ἀναστήθηκαν πρόσωπα μεγάλης ἀξίας εἴτε καλλιτεχνικῆς εἴτε θρησκευτικῆς.

Μέσα στό χορό αὐτῶν τῶν ἀξιολόγων, σεβαστῶν προσώπων ἀνήκε κι ἐκεῖνος. Γεννήθηκε καί μεγάλωσε σ' αὐτή τή γῆ, σ' αὐτό τό χῶρο, πού τόση λίγη βλάστηση ἔχει νά παρουσιάσει, μά τόση πολλή ἀνθρωπιά!

Περνοῦσε ὁ καιρός. Τά γεγονότα συνηθισμένα, γεγονότα ἑνός παιδιοῦ, πού ὁ κόσμος του εἶναι τό σχολεῖο. Ἀπό τότε ὁμως παρουσίαζε αὐτή τήν ιδιαίτερη λάμψη. Ἦταν τό ὑπόδειγμα τοῦ καλοῦ μαθητοῦ, τοῦ ἠθικοῦ παιδιοῦ, τοῦ ἐξαιρετικοῦ νησιώτου.

Περνοῦσαν οἱ ὥρες, οἱ ἡμέρες, οἱ ἐβδομάδες, οἱ μῆνες, τά ἔτη... Ἦρθε ὁ καιρός τῆς σταδιοδρομίας. Ἴσως κανεῖς πιά νά μή θυμόταν τό ἀγόρι ἐκεῖνο μέ τήν ἀγγελική μορφή, ἢ ἴσως νά τό θυμόταν σέ στιγμές, πού ἔδινε κάποια συμβουλή στό παιδί του, στόν ἐγγονό του, ἴσως τόν θυμόταν, ὅταν ἤθελε νά μιλήσει γιά καλωσύνη, γιά ἠθική, γιά ἀγάπη.

Πόσο γρήγορα περνοῦν ἀλήθεια τά χρόνια! Τό νησί ἀνοιξε τήν ἀγκαλιά του τήν ἡμέρα τῆς ἐπιστροφῆς. Εἶχε διώξει ἓνα ἔφηβο πολίτη, δέχθηκε ὁμως κάτι μεγάλο, κάτι ὑψηλό, ἓνα ὄργανο τοῦ Θεοῦ, ἓνα ἱερέα. Ἦταν Ἐκεῖνος...

Ἡ ἀγάπη του γιά τό νησί του μέχρις ἐκείνης τῆς στιγμῆς ἦταν νερό περιορισμένο ἀπό ὕδατοφράγματα, πού δημιουργοῦσε ὁ χρόνος. Τώρα μέ τόν ἐρχομό του, μέ ὅλη τή δύναμη τά γκρέμισε

* Ἀπό τό βιβλίον τοῦ κ. Στυλ. Ζ. Λαγουροῦ «ΜΝΗΜΗ ΔΙΚΑΙΟΥ» Ο ΜΑΡΤΥΡΙΚΟΣ ΑΡΧΙΕΡΕΥΣ ΧΑΛΚΙΔΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΣΕΛΕΝΤΗΣ σελ. 17-19.

καί ξεχείλισε διά τοῦ ρέοντος λόγου, γιατί Ἐκεῖνος ἦταν πού κήρυττε τό λόγο τοῦ Θεοῦ.

Ἄλλος ἕνας ἱερεὺς στήν Τήνο μας, ἄλλος ἕνας κήρυκας τοῦ θείου λόγου. Ἡ Τήνος ἔγινε μπροστά στά μάτια του μιά ἀπέραντη ἔκταση, γιά τήν ὁποία ἦταν ὑπεύθυνος, τήν ὁποία προσπαθοῦσε κάθε στιγμή νά κάνη κάτοχο ὄλων τῶν ἐκλεκτῶν φυτῶν.

Τά γυμνασιόπαιδα ἠύραν τόν ἐξομολόγο τους καί τόν πατρικό σύμβουλό τους, οἱ πτωχοί ἠύραν τόν περιθάλητη τους, οἱ γεωργοί τόν κήρυκά τους, οἱ «διψασμένοι τῆ καρδία» ἠύραν τήν ὄασή τους, οἱ πεζοπόροι τόν ἴσκιο τους, οἱ ἄπιστοι ἠύραν τό μέσον πρὸς τήν πίστη καί οἱ πιστοί τό μέσον πρὸς ἐνίσχυση, οἱ πνευματικῶς πτωχοί πηγὴ γιά ν' ἀντλήσουν πνευματικές γνώσεις, καί ὄλοι ἠύραν στοργή καί κατανόηση σ' Ἐκεῖνον.

Ἡ Τήνος ἐκείνη τήν ἐποχὴ εἶχε μετατραπῆ σ' ἕνα τέλειο φυτώριο. Ἐκεῖνος χαιρόταν γιά μᾶς καί μεῖς, πρὸ πάντων ἐμεῖς χαιρόμασταν κι' αἰσθανόμασταν περήφανοι γιά 'κεῖνον.

Ὅλοι προσπαθοῦσαμε τώρα νά γίνωμε ἐκτελεσταί, ἂν ὄχι ἀπολύτως, ἔστω στό ἐλάχιστο τῶν ὄσων ἐκεῖνος, μέ τόση ἀπλότητα κι ἐπιμονή μᾶς συνιστοῦσε. Μιλοῦσαμε γιά 'κεῖνον μέ ἀληθινὴ ὑπερηφάνεια, δέν θ' ἀφήναμε κανένα νά μᾶς τόν πάρη... ἔτσι λέγαμε.

Πόσο σίγουρα αἰσθάνεται κανεὶς, ὅταν γνωρίζη ὅτι πάνω ἀπὸ κάθε σκέψη του, ἀπὸ κάθε πράξη του, ὑπάρχει Κάποιος πού τόν ὀδηγεῖ. Ἡμασταν ὄλοι κάτοχοι μιᾶς μεγάλης χαρᾶς. Τόν βλέπαμε ἀκούραστο νά συμμετέχη σέ κάθε θρησκευτικὴ ἐκδήλωση, νά σπεύδη σάν ἄλλος Απόστολος τοῦ Κυρίου στά ἀπομακρυσμένα χωριά τῆς Τήνου, γιά νά ποτίζη τήν ξερὴ γῆ, πού τόση ἀνάγκη εἶχε ἀπὸ δρόσιμα, τό θρησκευτικὸ πότισμα στίς ψυχές τους, πού στεροῦνταν καιρὸ τώρα τό φῶς. Ἦταν πραγματικά ἥλιος γιά τίς χειμωνιάτικες μέρες.

Ἦταν μιά μέρα παράξενη, μιά μέρα φωτεινὴ μὰ καί σκοτεινὴ μαζί. Ἦταν μιά μέρα πού οἱ καμπάνες τῆς Παναγίας κτυποῦσαν χαρμόсуна καί θλιβερά στίς ψυχές μας.

Πόνος καί δάκρυ γιά μᾶς, εὐτυχία γιά 'κεῖνους.

Γιατί Θεέ μου; Γιατί νά κρατάη τόσο λίγο ή χαρά; Τόν είδαμε μέ κείνο τό ταπεινό ὕφος, μέ τά μάτια καρφωμένα στό ἔδαφος, νά δέχεται στούς ὤμους του τό βαρύ, πνευματικό φορτίο. Τόν είδαμε νά κλαίη ἀπό συγκίνηση καί ἀπό λύπη, τόν είδαμε, ὅταν κυλοῦσαν οἱ σταγόνες τοῦ ἰδρώτα, σύμβολα εὐθύνης, ἀπό τό πρόσωπό του. Αφήσαμε τά δάκρυά μας νά τρέχουν ἐλεύθερα. Αφήσαμε τίς ψυχές μας νά μιλάμε μέ ἑκείνη τήν παράξενη, τή φλύαρη, τήν γλώσσα τῆς σιωπῆς. Εἶδαμε τόν ἱεροκήρυκά μας Μητροπολίτη Χαλκίδας καί ψιθυρίσαμε: «Γιατί οἱ διάπτοντες ἀστέρες νά διαρκοῦν τόσο λίγο; Γιατί νά στερηθοῦμε μιᾶς τόσο μεγάλης πνευματικῆς φυσιογνωμίας;» Σιωπήσαμε ὁμῶς μπροστά στό μεγαλεῖο καί στό καθῆκον, σιωπήσαμε καί κλείσαμε μέσα στήν καρδιά μας τή μορφή Του καί τά ἔργα Του. Κανείς δέ μποροῦσε νά μᾶς τά πάρη αὐτά, ἦταν δικά μας, ἦταν τεκμήρια τῆς μεγάλης Του ἀγάπης.

Ἦταν μιά μέρα παράξενη, σκοτεινή καί φωτεινή, ἦταν μιά μέρα, πού τά δάκρυα ὄλων μας, κι' Ἐκείνου, κυλοῦσαν κάτω ἀπό τή σκέπη τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῆς Εὐαγγελιστρίας, ἦταν μιά μέρα πού ἀνέβαινε μπροστά μας τή βαθμίδα καί πού ἔπαιρνε στό χέρι τήν ἐπισκοπική πατερίτσα.

Ἦταν μιά μέρα παράξενη!...

Ἦταν ἡ μέρα, πού μᾶς τόν πήρανε...

Τώρα, πού μᾶς τόν πήρε ὁ Παντογνώστης Κύριος, τώρα πού ὡς αἶλο πνεῦμα ἀνέβηκε, πάνω ἀπό ἀξιώματα κι ἐγκόσμια καί πλησίασε τόν θρόνον Κυρίου, ἀφιερώνω εἰς μνήμη Του αὐτό τό χρονογράφημα εἰς τήν ἐκλεκτήν καί σεβαστή μου γερόντισσα Ἠγουμένη, μετά τῆς συνοδείας της. Καί τοῦτο, διότι ἠγάπησε πολύ τό μοναχισμό ἐκεῖνος. Εἶθε ἡ εὐχή Του νά σᾶς ἐνδυναμώνη.

Παλαιά μαθήτρια τοῦ γυμνασίου Τήνου.

* * *

Ἐξοδος Ἁγίου *

Τοῦ κ. Ἰωσήφ Δ. Ἀγαπητοῦ

Μουντό καί κρύο τό δεῖλι. Χιλιάδες ἄνθρωποι, ἄνδρες καί γυναῖκες, γέροι καί νιοί, παιδιά πλάϊ στίς μανάδες καί μωρά γερμένα στούς κόρφους τους, παπάδες καί καλόγεροι, παρθένες ἀπ' τὰ Μοναστήρια, ἕνας πονεμένος λαός, μαζωμένος μπροστά σέ μιά γέφυρα, περίμενε νά ῥθῃ ἕνας... Τά πρόσωπά μας τὰ ἔδερνε ἡ λύπη καί σταλαγματιές ἀπ' τό κρύο δροπάλι τῆς ψυχῆς πάγωναν τά μάγουλα καί τό κορμί τους. Ριγούσαν καί περίμεναν.

Ἐρχεται... ἀκούστηκε καί τό ρίγος ἔγινε τρεμούλα, ἔγινε λυγμός, δάκρυα καί ἀναφιλητά, ἔγινε μουντή βουή θρήνων.

Ἦρθε, καί σ' ἀντίκρουμά του μεγάλωσαν νευρικά τά μάτια, κί ἔκλεισαν ὕστερα, καί πῆραν νά τρέχουν.

Πέρασε ἀπό μπροστά τους καί ἔμειναν ἀμίλητοι, ἐκστατικοί, καί κίνησαν ὕστερα καί τόν ἀκολούθησαν οἱ χιλιάδες ἄνθρωποι κλαίγοντας, οἱ ἄνδρες κί οἱ γυναῖκες, οἱ γέροι καί οἱ νιοί, τά παιδιά πλάϊ στίς μανάδες καί τά μωρά γερμένα στούς κόρφους τους, οἱ παπάδες καί οἱ καλόγεροι καί οἱ παρθένες τῶν Μοναστηριῶν - ἕνας λαός κρέμονταν καί πορεύονταν πίσω ἀπ' αὐτόν πού ἦρθε...

Στή μέση στήν Ἐκκλησιά - τόν Ἅγιο Νικόλαο ἦταν τώρα.

Σειρά ἀτέλειωτη οἱ κλαμένες ψυχές ἔρχονταν μιά - μιά κί ἄφηναν τῆς ψυχῆς τους τήν ἀγάπη στά πόδια, στά χέρια, στό μέτωπό του. Οἱ ἄνδρες καί οἱ γυναῖκες, τά παιδιά καί οἱ νιοί, οἱ παπάδες κί οἱ καλόγεροι καί οἱ καλόγριες, οἱ μανάδες καί τά ὄρφανά κί οἱ γέροι. Ἰδια ἡ ἀγάπη. Ἀπ' τὰ φυλλοκάρδια τους. Ἀπ' τήν οὐσία τῆς ψυχῆς τους. Καί θυμοῦνται ὅλοι - κί ὁ καθένας - καί κλαῖνε...

Ὡρες περνοῦνε. Ἀπ' τό δεῖλι ὡς τά μεσάνυκτα. Καί φιλοῦνε καί κλαῖνε. Κί ἀποτραβιοῦνται τσακισμένοι. Κί ἔρχονται ἄλλοι καί

* Ἀπό τό βιβλίον τοῦ κ. Στυλ. Ζ. Λαγουροῦ «ΜΝΗΜΗ ΔΙΚΑΙΟΥ» Ο ΜΑΡΤΥΡΙΚΟΣ ΑΡΧΙΕΡΕΥΣ ΧΑΛΚΙΔΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΣΕΛΕΝΤΗΣ σελ. 54-56.

φιλοῦνε τὰ πόδια, τὰ χέρια, τό μέτωπο καί κλαῖνε. Ξημέρωσε καί περνοῦνε καί φιλοῦνε καί κλαῖνε... Μεσημέριασε καί ἔρχονται καί περνοῦνε καί φιλοῦνε. Τόση ἀγάπη! Πόση θά εἶχε δώση αὐτός! Σέ πόσους! Καί περνοῦνε καί περνοῦνε καί φιλοῦνε τὰ πόδια, τὰ χέρια, τό μέτωπο. Μυριάδες φιλιὰ: μανάδων ζεστά, παιδιῶν ἀθῶα, παπάδων ἱερά, καλόγερων ἀγιασμένα, παρθένων κρινομύριστα, γερόντων τρεμάμενα.

Ποιός νά ναι αὐτός; Τί νά ναι αὐτός;

Ὡς τό πρωτοδεῖλι περνᾶνε καί κλαῖνε καί φιλοῦνε τὰ πόδια, τὰ χέρια, τό λευκό μέτωπο μυριάδες ψυχές...

Ἕμνους τοῦ ψάλλουν μ' ἀναφιλητά τώρα οἱ παπάδες, μέ ἰσοκράτημα τόν πνιγμένο θρήνο τῶν ἀνθρώπων πού πλημμύρισαν τήν Ἐκκλησία μέσα κι ἔξω στούς δρόμους πέρα - πέρα. Τρεμοπαίζουν τὰ κεριά. Χτυποῦν οἱ καμπάνες. Κόβονται οἱ φωνές στό ψάλσιμο ἀπ' τόν κόμπο π' ἀνεβαίνει στό λαιμό. Θυμίαμα οἱ κρίνοι στέλνουνε τήν εὐωδία τους, κι ὀλόγυρά του Δεσποτάδες, σ' ἀπλοῦ παπαῖ τό ράσο τυλιγμένοι, προσεύχονται γί αὐτόν καί χαρμολύπη γεύονται.

Στούς ὤμους τόν σηκώνουν οἱ ρασοφόροι. Μπροστά τὰ ἔξαπτέρυγα καί ὁ σταυρός κι ἡ λιτανεῖα ἀρχίζει. Ἀργά - ἀργά πορεύονται καί ψέλνουνε καί κλαῖνε, κι ἀπό τὰ σπίτια τὰ ψηλά δάφνης κλαδιά πετοῦνε. Καί πᾶνε... Καί πᾶνε... Κλάματα καί θυμιάματα ὀλοῦθε. Καί πᾶνε... Βγῆκαν ἀπ' τήν πόλι. Πᾶνε... Χωριά περνᾶνε. Δάφνες στούς δρόμους καί μυρτιές πετᾶνε. Θυμίαμα καί κεριά, κλάματα καί σταυροκοπήματα ὀλοῦθε ἀγροικᾶνε καί οἱ καμπάνες τῶν χωριῶν λυπητερά χτυπᾶνε.

Ἀνεβαίνουν, ἀνεβαίνουν, ἀνεβαίνουν, ψηλά, ψηλά... ποῦ πᾶνε; Στόν οὐρανό θ' ἀνέβουνε;

Σέ μοναστήρι ταπεινό καί μοσχοβολημένο φθάσανε. Μπροστά οἱ φρόνιμες παρθένες μέ τίς λαμπάδες ἀναμμένες, γλυκά καί τρυφερά κλαμένες, καί πίσω ἔρχεται ὁ μυριαγαπημένος, ἡσυχος, πρᾶος καί καλός καί γλυκοκοιμισμένος. Σκουφάκι καλογερικό φορᾶει στήν κεφαλή του.

Στόν τάφο κατεβάσανε τό σιήνωμα τοῦ ἁγίου καί ἡ ψυχή του ἀνάλαφρη γοργοπετᾶ καί χαιρετᾶ καί τρέχει στοῦ Παραδείσου τίς χαρές στό κάλεσμα τοῦ Πλάστη.

Χαρά καί λύπη φαίνονται στό πρόσωπο τῆς μάνας. Πασχίζουν ποιᾶ νικήτρια θά βγῆ, μά γρήγορα ἡ λύπη νικιέται κι' ἀποσύρεται καί ἡ χαρά θρονιαίζει στής μάνας του τό πρόσωπο - τέτοιος γυιός τέτοια μάνα, τέτοια μάνα τέτοιος γυιός - δέν κλαίνει τούς ἁγίους.

Σάν πότε τάχα νά 'γιναν τοῦτα τά γεγονότα;

- Σίγουρα στούς παληούς καιρούς.

- Ποιός νάταν ὁ μυριαγάπητος;

- Ἄγιος ἁγίων καιρῶν θε' νάταν Πατριάρχης!

- Ὅχι. Στίς μέρες μας γινήκανε. Ἡ ἐξοδος ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ἀρχιερέως, Μητροπολίτου Χαλκίδος, τοῦ μυριαγαπημένου (γιατί καί μυριαγάπησε) ἦτανε,

νά 'χουμε τήν εὐχή του.

24 Ἰανουαρίου 1975

* * *

Τό τεῦχος αὐτό τοῦ Περιοδικοῦ μας εἶναι ἀφιερωμένον εἰς τά 40 ἔτη ἀπό τήν ἐκδημίαν πρὸς τόν Κύριον του Μητροπολίτου Χαλκίδος Νικολάου Σελέντη. Τόν Ἀρχιερέα αὐτόν δέν ἐγνωρίσαμεν προσωπικῶς ποτέ. Ἦλθομεν εἰς ἐπαφήν μέ τά κείμενά του μελετῶντες τό Ἡμερολόγιόν του «Ξεσπάσματα τῆς καρδιάς μου» κατά τάς παραμονάς τῆς μοναχικῆς μας κουρᾶς. Ὡμίλησεν εἰς τήν ψυχήν μας, ἔδωκε πρότυπον εἰς τήν πορείαν μας, ἐλάφρυνε τόν Σταυρόν μας. Πολλάκις διεπιστώσαμεν τήν ἀγιότητά του. Σεβόμεθα τήν μνήμην του καί ἐκζητοῦμεν τάς πρεσβείας του.

Ὁ Χίου Μάρκος

Ἐμπρός εἰς τὴν ὡραίαν πύλην τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Εὐαγγελιστρίας Τήνου
τὴν στιγμὴν τῆς χειροτονίας του εἰς ἐπίσκοπον.

«Λαφετε τὰ παιδιά ἔλθειν πρὸς με.» (Ματθ. 19,14)

Μητροπολίτης Χαλκίδος Νικόλαος Σελέντης
40 χρόνια από την εκδημίαν του εις Κύριον.